

राजश्व सुधार कार्ययोजना

घरपभोड गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

जोमसोम, मुस्ताङ

जेठ, २०७९

प्रतिवेदनको शीर्षक : राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७९

गाउँपालिका : घरपझोड

तयार गर्ने : कृतज्ञ इन्जिनियरिङ प्रा.ली. शंखमुल, काठमाडौं

समन्वय र सहयोग : प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, गण्डकी पोखरा

मिति : जेठ, २०७९

कृतज्ञता ज्ञापन

घरपभोड गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग पुर्याउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री मोहन लालचन, उपाध्यक्ष श्री जमुना थापा मगर , प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री गौरीप्रसाद आचार्य, कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा गाउँपालिकाका कर्मचारीहरू प्रति परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौ । त्यसैगरी यस कार्यलाई सफल पार्न आवश्यक समन्वय, रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्नु हुने प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रका उच्च पदस्थ कर्मचारीहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ । साथै यस कार्ययोजना तयारीमा सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गर्नुभएका श्री महेन्द्रप्रसाद लामिछाने र श्री भगवान खनाललाई पनि धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छौ ।

कृतज्ञ इन्जिनियरिङ्ग प्रा.ली., काठमाडौं

विषय सूचि

परिच्छेद एक : परिचय	४
१.१ पृष्ठभूमि	४
१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य	५
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू	६
१.४ योजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू	६
१.४.१ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन	६
१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन फाराम तथा रूजुसूची विकास	८
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन	९
१.४.४ कार्यशालाका सहभागिहरू	९
१.४.५ कार्यशालाहरूको आयोजना	९
१.४.६ प्रतिवेदन तयारी	१०
१.५ योजनाका सीमाहरू	११
२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय	१२
२.२ गाउँ कार्यपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था	१२
२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था	१३
परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता	१४
३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था	१४
३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	१८
३.३ आन्तरिक राजश्व सङ्कलनको आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	१८
३.३.१ स्थानीय कर तथा गैर कर राजस्व	१९
परिच्छेद चार : आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था	२१
४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति	२१
४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता	२१
४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन	२१
परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना रणनीति तथा कार्यनीति	२४
५.१ गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना	२४
५.१.१ रणनीतिहरू	२४
५.१.२ कार्यनीतिहरू	२४
परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण	२९
६.१ गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको राजश्व प्रक्षेपण	२९
परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा	३१
परिच्छेद आठ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	३२
परिच्छेद नौ : राजश्व परिचालनका क्षेत्रमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू	३३
९.१ समस्याहरू	३४
९.२ सुझावहरू	३४

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, २०७२ ले राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने गरी तीनवटै तहका कार्य जिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ । यसै बमोजिम स्थानीय सरकारलाई संविधान प्रदत्त कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको परिपूर्तिका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समुपरक अनुदान र विशेष अनुदान प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँट गर्दा राज्यको राजश्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँट गरिने हुँदा संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैरकरहरू लगाउने र उठाउने गरी राजश्व अधिकार समेत संवैधानिक रूपमा प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजश्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र संघीय कानून बमोजिम राजश्व बाँडफाँट वापत रकम प्राप्त गर्न सक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था समेत गरिएको छ । स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य बृद्धि गर्नका लागि पनि ती निकायहरूको आन्तरिक राजश्व परिचालन क्षमता बृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता अपरिहार्य छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजश्व अधिकारका सम्भावनाहरूको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजश्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजश्व सुधार कार्ययोजनाको खाँचो देखिन्छ । यसैले आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजश्व सुधारका क्रियाकलापहरू पहिचान गर्न र पहिचान गरिएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई मार्गदर्शन गर्न यो राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिन्छ । स्थानीय तहलाई आफ्नो राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउन र राजश्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक र वैज्ञानिक बनाइ बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई थप व्यवस्थित गर्न सहयोग मिल्दछ । स्थानीय सरकारसँग जनताका आकांक्षा र चाहनाहरूमा उल्लेख्य बृद्धि भएकोले गाउँपालिकाले आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न र जनचाहना अनुरूप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ । यस्तै स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य बृद्धि गर्नका लागि स्थानीय तहहरूको आन्तरिक राजश्व परिचालन क्षमतामा बृद्धि गर्न अपरिहार्य भएकाले प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, कास्कीको प्राविधिक सहयोगमा तथा मुस्ताङस्थित घरपभोड गाउँपालिकाको सहकार्यमा यस कार्ययोजना तयार गरिएको हो ।

यस राजश्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan-RIAP)मा गाउँपालिकाको वर्तमान वित्तीय अवस्था, राजश्व क्षमता र राजश्व परिचालनका लागि लिनु पर्ने रणनीति र कार्यनीतिहरू समावेश गरिएको छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाले पहिचान गरेका समस्याहरूको समयमा नै समाधान गर्न सके सम्भावित वित्तीय प्रक्षेपणलाई पूर्ण क्षमतामा उपयोग

गर्ने सकिने छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाले राजश्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि योजनाबद्ध रूपमा कार्य सञ्चालन गर्नु हो । स्थानीय तहको राजश्व प्रक्षेपण गरी सोको आधारमा बजेट तयार गर्ने तथा राजश्व परामर्श समितिको सिफारिशमा राजश्वका दररेट निर्धारण गर्ने कार्यमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । स्थानीय तहले प्रत्येक वर्षको पौष मसान्तभित्र आगामी आर्थिक वर्षको लागि आफ्नो स्रोतबाट सङ्कलन हुनसक्ने अनुमानित राजश्वसहित आयव्यय प्रक्षेपण गरिएको तथ्याङ्क सहितको विवरण संघीय अर्थ मन्त्रालयमा पठाउनु पर्ने व्यवस्था अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले गरेको छ । यस्तै यस ऐनले प्रत्येक स्थानीय तहले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रका विषयहरूमा हुने सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गर्नुपर्ने र आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसरी खर्चको प्रक्षेपण गर्दा आन्तरिक आयको समेत प्रक्षेपण गर्नुपर्ने र यस्तो आय प्रक्षेपण गर्दा तीन वर्षको लागि गर्नुपर्ने हुन्छ । यस कानुनी र व्यावहारिक पक्षलाई विचार गर्दा स्थानीय तहले राजश्व परिचालनका सबै पक्षहरूमा अध्ययन गरी राजश्व सुधार कार्ययोजनालाई समेत वार्षिक रूपमा परिमार्जन गर्दै लैजानु उपयुक्त हुन्छ । स्थानीय तहमा राजश्व परामर्श समितिमा जनप्रतिनिधि र कर्मचारी गरी ५ देखि ७ जनाको एक कार्यदल गठन गरिएको हुन्छ । जसको नेतृत्व उपप्रमुख वा उपाध्यक्षले गर्दछन् । राजश्व परामर्श समितिको सिफारिशका आधारमा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले आन्तरिक स्रोतको अनुमान गर्नुपर्ने भएको हुदा राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा पौष मसान्तभित्रै सम्पन्न गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान (भाग १९) मा आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पुँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिए अनुरूप स्थानीय तहहरूले राजश्व अधिकारको प्रयोग गरी कर तथा गैरकर सङ्कलनका आधारभूत मान्यता अनुरूप राजस्व, कर, शुल्क र दस्तुर उठाउन सक्नेछन् । स्थानीय सरकारलाई वित्तीय रूपमा सबल बनाउने, स्थानीय सरकारको खर्च व्यवस्थापन गर्ने, स्थानीय तहमा सार्वजनिक सेवाहरू उपलब्ध गराउने, स्थानीय तहका विकास निर्माण कार्य सञ्चालन गर्ने तथा स्थानीय तहमा सुशासनको प्रत्याभूति गराउने पनि हो । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ द्वारा अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणलाई व्यवस्थापन गरिनुका साथै स्थानीय सरकारले कर लगाउँदा वैज्ञानिक करका आधारभूत मान्यताहरूका आधारमा कर करदाताले तिर्न सक्ने क्षमता र कर प्रणाली समानता र न्यायमा आधारित रहने गरी स्थापना गर्न, सरल, पारदर्शी र मितव्ययी हुने गरी कर लगाउन, साथै नागरिकलाई सुविधा हुने गरी असुल गर्न, स्वेच्छिक रूपमा कर तिर्न प्रेरित हुने वातावरण सिर्जना गर्न र कर लगाउँदा करको आधार, करको दर र कर तिर्ने अवधि निश्चित गर्न, स्थानीय सरकारको आन्तरिक राजश्व सुधार कार्ययोजनाको निर्माण अपरिहार्य भएकाले यस कार्ययोजना निर्माण गरिएको हो ।

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू

यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजश्व सङ्कलन तथा परिचालनका सुभावहरूसहितको त्रि-वर्षिय राजश्व सुधार कार्ययोजना/प्रतिवेदन तयार गर्नु रहेको छ । यस उद्देश्यको प्राप्तिका लागि देहाय अनुसारका सहायक उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएका छन् :

३.१ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा राजश्व सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी प्रावधानहरूको समीक्षा गर्ने ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा राजश्वको वर्तमान अवस्था र स्रोतहरूको विश्लेषण एवं लेखाजोखा गर्ने र बृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गर्ने ।

३.४ गाउँपालिकाको वैज्ञानिक ढंगले आगामी ३ वर्षको शीर्षकगत राजश्व अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्ने ।

३.५ गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्व सुधार रणनीति तथा प्रभावकारी राजश्व प्रशासनका लागि कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू

यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यका लागि यससँग विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरूको विकास, समावेशी र सहभागितामूलक छलफल, परिचयात्मक बैठक तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम, कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना, तथ्याङ्क सङ्कलन तथा विश्लेषण जस्ता विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा निम्न विधिहरू अवलम्बन गरिएको थियो ।

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरूको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामग्रीहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

तालिका : १ सन्दर्भ सामग्रीहरूको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
नेपालको संविधान, २०७२	■ राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड (भाग १९ : धारा २२८ देखि २३० सम्म) ■ स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ : भाग २२८ देखि २३० सम्म) ■ संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखि ९ सम्म)
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	■ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार (परिच्छेद ३) ■ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्र (परिच्छेद ९) ■ गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली (परिच्छेद १०)
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन	■ राजश्वको अधिकार (परिच्छेद २)

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
ऐन, २०७४	■ राजश्वको बाँडफाँड (परिच्छेद ३) ■ अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद ४) ■ वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेद ५) ■ आयव्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफा १८) ■ राजश्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफा १९) ■ वित्तीय अनुशासन (परिच्छेद ८) ■ नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची १, २ र ३) ■ प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड (अनुसूची ४)
राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	■ प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजश्व बाँडफाँड तथा अनुदान (परिच्छेद ४)
केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन	■ स्थानीय सरकार सञ्चालन एनेमा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भए गरिएका संशोधनहरू
नेपाल सरकारको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ बजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐन, २०७८	■ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधित प्रावधानहरू
प्रदेश सरकारको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ वार्षिक बजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐन, २०७८	■ स्थानीय तह र प्रदेश सरकार बीच साभा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानुनले गरेको व्यवस्थाहरू
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा, वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४	■ स्थानीय तहको राजश्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एकरूपताका लागि
कर तथा गैरकर राजश्व ऐन, २०७५	■ कर तथा गैरकर सम्बन्धी व्यवस्थाको लागि
प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५	■ प्रदेश तथा स्थानीय कर बारे जानकारीको लागि
घरपभोड गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण (प्रोफाइल)	■ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरूको आधार बारेको सूचना र तथ्यांकको लागि
घरपभोड गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को बजेट तथा कार्यक्रम	■ स्थानीय राजश्व र आयको प्रवृत्ति विश्लेषणको लागि
घरपभोड गाउँपालिकाको आर्थिक	■ गाउँपालिकाले तोकेको दर र दायरा सम्बन्धी व्यवस्थाको

सन्दर्भ सामग्रीहरू	अध्ययनको विषय क्षेत्र
ऐन, २०७८	लागि
घरपभोड गाउँपालिकाको राजश्व परामर्श समितिको निर्णयहरू	■ कर सम्बन्धी निर्णयको लागि
घरपभोड गाउँपालिकाको महालेखा परीक्षकको आर्थिक वर्ष ०७४/०७५, ०७५/०७६ र ०७६/०७७ को वार्षिक प्रतिवेदन	■ कर सङ्कलनको अवस्था र अन्य आवश्यक तथ्याङ्कको लागि
घरपभोड गाउँपालिकाको अन्य सान्दर्भिक कार्ययोजनाहरू	■ गाउँपालिकाको योजनामा आन्तरिक राजश्वको स्रोत र सम्भावनाको लागि
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानूनका नमुनाहरू	■ स्थानीय तहको राजश्व अधिकारको उपयोगका लागि कानुनी र नीतिगत व्यवस्था

१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन फाराम तथा रूजुसूची विकास

आवश्यक सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरूको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनकालागि आवश्यक फारामहरूको विकास गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनफारामलाई अन्तिम रूप दिन यस कार्यमा संलग्न विज्ञहरू बीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनकालागि तयार गरिएको फारामहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- (क) गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरू सँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलनफाराम अनुसूची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यतः गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजश्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजश्व परिचालनको स्थितिबारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारामको प्रयोग गरिएको थियो ।
- (ख) राजश्वका शीर्षकगत समुह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसारका कर र गैरकरहरूको शीर्षकगत रूपमा वर्तमान समस्याहरू, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नु पर्ने उपायहरू र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधिका बारेमा समुहगत रूपमा छलफल गर्नका लागि यो फाराम प्रयोगमा ल्याइएको थियो । आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना सङ्कलनकालागि तयार गरिएका फारामहरू

सम्बन्धित स्थानीय तहहरूलाई इमेल एवम् व्यक्तिगत तवरबाट उपलब्ध गराइएको थियो ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन

परामर्शदाता संस्थाद्वारा गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कार्यालयका लेखा र राजश्व शाखाका कर्मचारीहरूसँग छलफल गरी आवश्यक तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको थियो । गाउँ सभाको निर्णय पुस्तिकाबाट समेत आवश्यक सूचनाहरू लिइएको थियो । यस क्रममा निम्न तथ्याङ्क एवम् सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो ।

- घरपभोड गाउँपालिकाबारे संक्षिप्त जानकारी
- वर्तमान राजश्व प्रशासनको अवस्था (संगठन संरचना, कर्मचारी, राजश्व असुली तथा भौतिक सुविधा आदि)
- राजश्व परिचालनका लागि अवलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू
- आन्तरिक आय सङ्कलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- आन्तरिक आय सङ्कलनको सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना (सम्बन्धित तथ्याङ्क, सरोकार पक्षहरूसँग छलफल)
- गाउँपालिकाको आ.व. २०७८/०७९ को योजना, नीति, बजेट तथा कार्यक्रम

१.४.४ कार्यशालाका सहभागिहरू

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि सञ्चालन गरिएको कार्यशालाहरूमा सम्बन्धित गाउँ कार्यपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व तथा लेखा शाखाका कर्मचारीहरू, विषयगत शाखा प्रमुखहरू (कृषि, पशु, स्वास्थ्य, शिक्षा), वडा सचिवहरू आदिको सहभागिता थियो ।

१.४.५ कार्यशालाहरूको आयोजना

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा गाउँपालिकाको कार्यालयमा निम्न दुईवटा कार्यशाला गोष्ठीहरूको आयोजना गरिएको थियो । मिति २०७९।०२।१०मा घरपभोड गाउँपालिकाको सामाजिक शाखामा रहेको सभा हलमा एक दिने छलफल आयोजना गरिएको थियो । जसमा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायतका कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

घरपभोड गाउँपालिकाकामा भएको यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य जनप्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरूलाई राजश्व परिचालनका सैद्धान्तिक पक्ष र स्थानीय तहहरूको भूमिका विषयमा जानकारी गराउने रहेको थियो । विज्ञ टोलीद्वारा सहजीकरण गरिएको यस कार्यशालामा कार्यक्रमको उद्देश्य, अवधारणा तथा प्रकृया, राजश्वसम्बन्धी सैद्धान्तिक पक्षहरू, स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा परिचालन सम्बन्धी व्यवस्था र प्रभावकारी राजश्व प्रशासन र त्यसका पक्षहरूका बारेमा

प्रस्तुति तथा छलफल गरिएको थियो । जसमा सम्पत्ति कर तथा व्यवसाय कर दर, दायरा र प्रक्षेपण सम्बन्धी, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, घर बहाल कर तथा बहाल बिटौरी कर सम्बन्धी, प्राकृतिक स्रोत विक्री तथा निकासी कर योजना सम्बन्धी र पूर्वाधार उपयोग महशुल सम्बन्धी छलफल भएको थियो । कार्यशालामा प्रस्तुत गरिएका प्रमुख विषयवस्तुहरू निम्न बमोजिमका रहेका थिए :

- राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रतिवेदनमा समावेश भएका मुख्य अंशहरूको बारेमा जानकारी
- आन्तरिक स्रोत तर्फको राजश्व संकलन : विगत तथा वर्तमान अवस्था
- राजश्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था
- आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्वका प्रमुख स्रोतहरू : हालको अवस्था तथा सम्भावना
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

१.४.६ प्रतिवेदन तयारी

विभिन्न स्रोतहरू र कार्यशालाहरूबाट प्राप्त सुचना तथा सुझावहरूको आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो । यस प्रतिवेदनमा गाउँपालिकाको राजश्व कार्ययोजना, तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिका लागि आय प्रक्षेपण समावेश गरिएको छ । यो प्रतिवेदन तयार गर्दा निम्न प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको छ ।

(क) मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी

सर्वप्रथम अध्ययनका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूको पुनरावलोकन, गाउँपालिकाबाट प्राप्त अभिलेखहरूको अध्ययन र गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझाव र सल्लाहका आधारमा प्रारम्भिक मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो ।

(ख) मस्यौदा प्रतिवेदनबारे सुझाव सङ्कलन

यसरी तयार गरिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई सम्बन्धित पक्षहरू गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान समक्ष पेश गरी आवश्यक सुझावहरू तथा पृष्ठपोषण सङ्कलनगरिएको थियो । सरोकारवाला पक्षहरूबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरी मस्यौदा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गर्ने कार्य गरिएको थियो ।

(ग) अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

प्रारम्भिक प्रतिवेदन माथि संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट प्राप्त सुझाव र पृष्ठपोषण समेतलाई समावेश गरी तयार गरिएको मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको तेश्रो तथा अन्तिम कार्यशालामा पेश गरी त्यहाँबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समेत समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरू

घरपभोड गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र सरोकारवाला पक्षहरूसँग गरिएको अभिमुखीकरण कार्यशाला र छलफलबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो ।

परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

घरपभोड गाउँपालिका नेपालको गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत मुस्ताङ जिल्लाको तल्लो भेगमा अवस्थित छ। वि.सं.२०७३ मा संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले ७४४ स्थानीय तह लागू गर्दा मुस्ताङ जिल्लामा साविकका मार्फा, टुकुचेको (८,९) वडाहरू र जोमसोम गाउँ विकास समितिहरूलाई समेटेर घरपभोड गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो। यो गाउँपालिका ५ वडाहरूमा विभाजन गरिएको छ। २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या ४८७५ रहेको छ। यस गाउँपालिकामा ५ वटा वडाहरूमा व्यक्तिगत घटना दर्ता (जन्म, मृत्यु, बसाइसराइ, विवाह र सम्बन्ध विच्छेद) अनलाइन प्रणाली (VERSP MIS) बाट दर्ता गरिन्छ भने बैकिङ प्रणालीबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गरिएको छ।

तालिका २: गाउँपालिकाको संक्षिप्त जानकारी

जनसंख्या	४८७५ (पुरुष २९०४, महिला १९७१) स्रोत : ०७८को जनगणनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदन
क्षेत्रफल	३१६ वर्ग कि.मी
घरधुरी संख्या	परिवार संख्या ११६९, स्रोत : ०७८को जनगणनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदन
केन्द्र	जोमसोम
वडा संख्या	५
सिमाना	
पूर्व	मनाङ जिल्ला
पश्चिम	डोल्पा जिल्ला
उत्तर	बारागुड मुक्तिक्षेत्र गाउँपालिका
दक्षिण	थासाङ गाउँपालिका र म्याग्दी जिल्ला

स्रोत: गाउँकार्यपालिकाको वेबसाइट

तालिका ३: गाउँपालिकाको वडा विभाजन

वडा नं.	समावेश भएका साविक गाविस
१	मार्फा ९ र टुकुचे ८
२	मार्फा १ देखि ४
३	मार्फा ५ देखि ८
४	जोमसोम ५ देखि ८
५	जोमसोम १ देखि ४ र ९

२.२ गाउँ कार्यपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

गाउँपालिकाले आफ्नै संगठन संरचना अनुरूप कार्य सञ्चालन गर्दै आएको छ। संघ र प्रदेशबाट खटिएका कर्मचारी तथा स्थानीय तहबाट आपूर्ति गरिएका जनशक्तिहरूलाई विषयगत शाखा गठन

गरी सञ्चालन गरिरहेको छ । हाल कायम रहेको मानव संशाधन तथा संगठन संरचना र कर्मचारी दरबन्दी यसप्रकार छ ।

तालिका ४: गाउँपालिकाको कर्मचारी दरबन्दी सम्बन्धी व्यवस्था

क्र.स.	पद	तह/श्रेणी	समूह	संख्या
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	१
२	सिभिल इन्जिनियर	अधिकृत छैठौं	प्राविधिक	१
३	अधिकृत	छैठौं	प्रशासन	२
४	अधिकृत	छैठौं	प्राविधिक	
५	सहायक स्तर	पाँचौं	प्रशासन/प्राविधिक	
६	सहायक स्तर	चौथो	प्रशासन/प्राविधिक	
७	सहायक स्तर	तृतीय	प्रशासन/प्राविधिक	
८	सहायक स्तर	प्रथम	प्रशासन/प्राविधिक	
जम्मा				

स्रोत: गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७९

२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

यस गाउँपालिकाको आफ्नै भवनमा सञ्चालित छ भने नयाँ प्रशासकीय भवन निर्माणको अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

परिच्छेद तीन : स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ ले स्थानीय तहलाई सम्पत्ति कर, घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क, विज्ञापन कर, व्यवसाय कर, भूमिकर (मालपोत), दण्ड जरिवाना, मनोरञ्जन करलाई स्थानीय तहको एकल अधिकार क्षेत्र भित्र राखेको छ। साथै संविधानको अनुसूची ९ मा सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, पर्यटन शुल्क लगाउने अधिकार तीनै तहको साभा अधिकारको रूपमा राखिएको छ। त्यसैगरी अनुसूची ६ मा घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, पर्यटन, कृषि आयमा कर, सेवा शुल्क दस्तुर, दण्ड जरिवाना प्रदेश सरकारको अधिकार क्षेत्रको रूपमा राखेको छ। साथै अनुसूची ५ ले संघीय सरकारलाई भन्सार, अन्तशुल्क, मूल्य अभिवृद्धि कर, संस्थागत आयकर, व्यक्तिगत आयकर, पारिश्रमिक कर तथा राहदानी शुल्क, भिसा शुल्क, पर्यटन दस्तुर, सेवा शुल्क र दण्ड जरिवाना जस्ता गैरकरहरू लगाउने अधिकार दिएको छ। कुनै पनि तहको सरकारले कर लगाउन सक्ने भनेर उल्लेख नभएका विषयमा कर लगाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले निर्धारण गरे अनुसार हुने व्यवस्था समेत छ।

यस्तै अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले एकल कर प्रशासनको मान्यता अनुरूप अनुसूची ६ र ८ मा दोहोरो पर्न गएका घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर र विज्ञापन करबाट प्राप्त आयलाई एउटा तहको सरकारले उठाई आपसमा बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था छ। यस व्यवस्था अनुसार घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क प्रदेश कानून बमोजिम हाललाई नेपाल सरकारले तोकेको निकाय मार्फत् उठाई सम्बन्धित स्थानीय तहलाई ६० प्रतिशत र प्रदेश सरकारलाई ४० प्रतिशतका दर बाँडफाँट गर्ने, सवारी साधन कर प्रदेश सरकारले उठाई ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारले र ४० प्रतिशत स्थानीय तहले पाउने गरी बाँडफाँट गर्ने, मनोरञ्जन कर प्रदेश कानून बमोजिम स्थानीय तहले उठाई ६० प्रतिशत स्थानीय तह र ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारले पाउने गरी बाँडफाँट गर्ने र विज्ञापन कर स्थानीय कानून बमोजिम स्थानीय तहले उठाई ६० प्रतिशत रकम आफूले राखी ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारलाई उपलब्ध गराउने पर्ने हुन्छ।

साथै सोही ऐनले मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादन तर्फको अन्तशुल्क वापत प्राप्त रकमको ७० प्रतिशत नेपाल सरकारले, १५ प्रतिशत प्रदेश र १५ प्रतिशत स्थानीय तहले पाउने व्यवस्था गरेको छ भने पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज र पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको ५० प्रतिशत नेपाल सरकारले, २५ प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशले र २५ प्रतिशत रकम स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्नुपर्ने व्यवस्था छ।

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछन् र गैरकर अन्तर्गत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन्। राजश्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरूको एकल तथा साभा अधिकार सम्बन्धी विवरण **तालिका ५**मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५ तीन तहको सरकारको राजश्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय	साभा
• भन्सार • अन्तःशुल्क • मूल्य अभिवृद्धि कर • संस्थागत आयकर • व्यक्तिगत आयकर • पारिश्रमिक कर • राहदानी शुल्क • भिसा शुल्क • पर्यटन दस्तुर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	• घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, • सवारी साधन कर • मनोरञ्जन कर • विज्ञापन कर • पर्यटन • कृषि आयमा कर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	• सम्पत्ति कर • घर बहाल कर • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • सवारी साधन कर • सेवा शुल्क दस्तुर • पर्यटन शुल्क • विज्ञापन कर • व्यवसाय कर • भूमिकर (मालपोत) • दण्ड जरिवाना • मनोरञ्जन कर • मालपोत सडकलन	• सेवा शुल्क, • दस्तुर, • दण्ड जरिवाना • प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, • पर्यटन शुल्क

स्रोत : नेपालको संविधान, २०७२

कानुनी व्यवस्था

स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारका सम्बन्धमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न निम्नानुसारको थप व्यवस्था कानूनले गरेको छ ।

(क) एकल कर प्रशासन

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को, (१) दफा ५ को सट्टा नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७५ ले एकल कर प्रशासन सम्बन्धमा देहाय बमोजिम संशोधन गरेको छ:

(१) यस ऐन तथा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संविधानको अनुसूचीमा प्रदेश र स्थानीय तह दुवैको अधिकार सूचीमा रहेका देहायको कर देहाय बमोजिम लगाइने र उठाइने छ :

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने, तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख) घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकम मध्ये साठी प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाले स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गरी चालिस प्रतिशत रकम मासिक रूपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(ख) स्थानीय तह र प्रदेश बीच राजश्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

आर्थिक ऐन २०७८ ले प्रदेश र स्थानीय तह बीचमा राजश्व बाँडफाँट सम्बन्धी निम्नानुसारको व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ६: स्थानीय र प्रदेश तह बीचको राजश्व बाँडफाँट

करका क्षेत्रहरू	सङ्कलन गर्ने तह	राजश्व बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	
		प्रदेश	स्थानीय तह
सवारी साधन कर	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	४०	६०

स्रोत: आर्थिक ऐन, २०७८

(ग) सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था

आर्थिक ऐन २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५५ मा भएको सम्पत्ति करको व्यवस्थामा संशोधन गरी देहाय अनुसारको व्यवस्था गरिएको छ ।

१. दफा ५५ सम्पत्ति कर (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र सो ले चर्चेको (प्लेन्थ एरिया) जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउने छ ।

स्पष्टीकरण : यस उपदफाको प्रयोजनका लागि चर्चेको जग्गा भन्नाले भवन र भवनले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा वा पाँच हजार चार सय छहत्तर वर्ग फिट जग्गा मध्ये जुन घटी हुन्छ त्यसलाई सम्झनु पर्दछ । (२) उपदफा (१) बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउने भनि तोकेको घरजग्गा बाहेकका अन्य जग्गा भएमा दफा ५६ बमोजिम भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्नेछ । (३) उपदफा (१) बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा देहायबमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्नेछ :

(क) घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट

(ख) घर र जग्गाको प्रचलिन बजार मूल्य तथा घरको हकमा हासमूल्य

(ग) घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(२) दफा ५६ को सट्टा देहायको दफा ५६ राखिएको छ :

५६. भूमिकर (मालपोत): गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको दफा ५५ बमोजिम सम्पत्ति कर लागेको जग्गा बाहेकको अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनेछ ।

(घ) प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका ७: प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

स्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४, अनुसूची ४

(ड) कर राजश्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्तःशुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकम मध्येबाट संघीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था छ।

तालिका ८: कर राजश्वको बाँडफाँट

स्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तःशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरूका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरू, राजश्वको बाँडफाँट गर्दा लिइने आधारहरू र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार र मापदण्डहरू तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा संघ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरूलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा त्यससँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था छ ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

सामान्यत यस गाउँपालिकाले आन्तरिक राजश्व परिचालनसँग सम्बन्धित अधिकारहरू प्रयोग गर्दै आइरहेको छ । राजश्व परिचालनका सम्बन्धमा हालसम्म निम्न बमोजिम प्रयासहरू गरेको छ ।

राजश्व परामर्श समितिको गठन र क्रियाशिलता

गाउँकार्यपालिकाले २०७४ असारमा देहाय बमोजिमको ७ सदस्यीय राजश्व परामर्श समिति गठन गरेको छ :

तालिका ९ : राजश्व परामर्श समिति

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१	श्री जमुना थापामगर	उपाध्यक्ष	संयोजक
२	श्री गौरीप्रसाद आचार्य	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	श्री रोजी थकाली	कार्यपालिका सदस्यहरू मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको महिला सदस्य	सदस्य
४	श्री फलेन्द्र प्रसाद थकाली	कार्यपालिका सदस्यहरू मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेको सदस्य	सदस्य
५	श्री स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि	यागेश थकाली	सदस्य
६	श्री घरेलु तथा साना उद्योग सम्बन्धी मान्यता प्राप्त संस्थाको जिल्ला वा गाउँ तहको अध्यक्ष वा प्रतिनिधि	नभएको	सदस्य
७	श्री सरीता थकाली	गाउँपालिकाको राजश्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

स्रोत: गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, २०७९

राजश्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरू सम्पन्न गरी राजश्वका दररेटहरू तथा नीतिगत सुझावहरू गाउँकार्यपालिका समक्ष पेश गरेको छ ।

गाउँसभाले गरेका राजश्वसम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू

राजश्व परामर्श समितिले गरेका राजश्वका दररेट तथा अन्य नीतिगत निर्णयहरूलाई अनुमोदन गर्दै राजश्व सङ्कलन तथा त्यसका दररेटहरू आ.व २०७८/०७९ श्रावण १ गते देखि लागू गर्ने निर्णय गाउँसभाले गरेको छ । यस समितिका निर्णय निम्न छन् :

नोट : चालू आ.व.२०७८/०७९ को लागि स्विकृत वार्षिक कार्यक्रममा आर्थिक नीति स्पष्टसँग किटान गरिएको छैन ।

३.३ आन्तरिक राजश्व सङ्कलनको आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकाको वर्तमान संगठन तालिकामा राजश्व प्रशासन शाखाको व्यवस्था भएअनुसार अधिकृत स्तरको राजश्व शाखा प्रमुख र सहायक स्तर कर्मचारीको व्यवस्था गरिएको छ । गाउँकार्यपालिकामा

कम्प्युटर प्रणालीबाट लेखापालन तथा बिलिङको व्यवस्था गरिएको छ । राजश्व सङ्कलन सम्बन्धी कार्यहरू वडा कार्यालयहरू मार्फत पनि सञ्चालन गरिएका छन् र मुलत वडा सचिवहरू मार्फत राजश्व सङ्कलन, अभिलेखन तथा बिलिङका कार्यहरू हुने गर्दछन् । यस गाउँपालिकाले राजश्व सम्बन्धी ऐन तथा कार्यविधिहरू तय गरी कार्य सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । गाउँपालिकाले आन्तरिक राजश्व परिचालनलाई थप सुचनामूलक एवं प्रभावकारी बनाउन राजश्व स्रोतहरू तथा स्रोतगत अनुसारका सम्भावित करदाताहरूको अभिलेख, तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

३.३.१ स्थानीय कर तथा गैर कर राजस्व

गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र गाउँपालिकाका अन्य ऐन अनुसारका राजश्व अधिकार प्रयोग गरी राजश्व सङ्कलन गर्दै आएको छ । हालको कानूनी प्रावधान अनुसार गाउँपालिकालाई प्राप्त राजश्व अधिकारको प्रयोगको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गर्दा राजश्व परिचालनमा उपलब्ध दस्तावेजहरू तथा छलफलबाट प्राप्त जानकारीका आधारमा गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था निम्न अनुसार छ ।

तालिका १०: राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
क.	कर तर्फ			
१.	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	नभएको
२.	भूमि कर (मालपोत)	भएको	भएको	भएको
३.	घर बहाल कर	भएको	भएको	भएको
४.	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
५.	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु निकासी कर	भएको	भएको	भएको
६.	बहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	नभएको
७.	मनोरञ्जन कर	भएको	भएको	नभएको
८.	विज्ञापन कर	भएको	भएको	नभएको
ख.	अन्य राजश्व (सेवा शुल्क, दस्तुरको दर)	भएको	भएको	भएको
१.	विभिन्न सेवा वापतको शुल्क	भएको	भएको	भएको
२.	विभिन्न मूल्याङ्कन सिफारिस, अनुमति पत्र र नवीकरण वापतको दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३.	भूसेवा शुल्क	भएको	भएको	नभएको
४.	फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	भएको	नभएको
५.	प्राकृतिक श्रोत शुल्क,	भएको	भएको	भएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/नभएको
	दस्तुरको दर			
६.	दण्ड जरिवाना शुल्क	भएको	भएको	भएको
७.	पार्किङ शुल्कको दर	भएको	भएको	भएको
८.	स्थानीय सडक पूर्वाधार उपयोग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
९.	पर्यटन शुल्क	भएको	भएको	नभएको

स्रोत: गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, २०७९

परिच्छेद चार : आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाले आर्थिक वर्ष ०७८/०७९ को राजश्व नीतिमा उल्लेख छैन ।

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

यस गाउँपालिकामा राजश्व शाखा अलग्गै भएपनि राजश्व शाखा प्रमुखलाई अन्य शाखाको पनि जिम्मेवारी रहेको देखिन्छ । यस्तै वडा कार्यालय मार्फत् वडा सचिवहरूले सामान्य राजश्व सङ्कलन गर्दै आएका छन् । आन्तरिक राजश्व सङ्कलनको लागि अलग्गै सफ्टवेयरको प्रयोग गरिएको छ ।

४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

गाउँपालिकाले राजश्व अधिकारका स्रोतहरूको परिचालन गर्दै आइरहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुरूपका थप स्रोत परिचालनबारे पनि दरहरू निर्धारण गरी आ.व.२०७८/०७९ को लागि आय अनुमान गरेको थियो । गाउँपालिकाको गत तीन वर्षको आन्तरिक आयको यथार्थ आय र चालु आ.व.को अनुमानित आय विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ । यस अनुसार आ.व. २०७५/०७६ मा कूल ५९,५५,८०९, आ.व.२०७६/०७७ मा ६६०३८६१ र आ.व. २०७७/०७८ मा ७४३३०४१ रुपैयाँ भएको देखिन्छ । यसैगरी आ.व.२०७८/०७९ का लागि ... रुपैयाँ अनुमान गरिएको छ । तल तालिका ११ मा संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण बापतका रकम समेत उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ११: गाउँपालिकाको तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय (रकम रु.)

गाउँपालिकाको तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय (रकम रु.)

क्र.स.	आय शीर्षकहरू	तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय			२०७८/०७९ को फागुन मसान्तसम्म	औषत आम्दानि
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८		
क.	आन्तरिक तर्फ					
१	मालपोत कर	२०८९२२	३९९३९०.५	४०८३०६	१०७३९६.५	२८०९८५५
२	घर जग्गा (सम्पत्ति) कर	१०८५६३०	१६६७८८३	२९२७२५७	२४११५५	१४६४२३१०
३	घर बहाल कर	०	०	१४०६२.५	०	४२९८८
४	बहालविटौरी कर	०	०	४५३८४	०	१३६१५२
५	व्यवसाय कर	११४५०५२	१११४४७५	९९९७२५	३९८६५०	९७७७७५६
६	सवारी साधन कर, दर्ता, वार्षिक तथा पटके	०	०	०	०	०
७	विज्ञापन कर	०	०	०	०	०
८	मनोरञ्जन कर	२८०००	०	०	०	८४०००

९	अन्य मनोरञ्जन कर	०	०	३२५००	०	९७५००
१०	कृषि तथा पशुजन्य व्यवसायको कारोबारमा लाग्ने शुल्क	४१०१५०	४१०३००	४२७५००	२९८७५	३७४३८५०
११	अन्य कर	४९८५	९७४६२	६८१३	२०००	३२७७८०
१२	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	४७१५८८.२	७८६०००	१३१५९८३	०	७७२०७१४
१३	खानी रोयल्टी (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा)	०	०	०	०	०
१४	सरकारी सम्पत्ति विक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	५५५०००	१११८१३३	१६६५०००
१५	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	०	०	३१८०	०	९५४०
१६	परीक्षा शुल्क	५०००	४०००	२३२००	१५००	९६६००
१७	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	१५६२०२	१२७३००	३४०६९०	९९३००	१८७२५७६
१८	पार्किङ शुल्क	२५८०००	३००३५७	१६९३१३	४०२५०	२१८३००९
१९	नक्सा पास दस्तुर	१८८७८	४२९४८	३२९९१.६	३६८७०.७५	२८४४५३
२०	सिफारिश दस्तुर	७९२९०	१३४४४५	५४९०००	२७०१००	२२८८२०५
२१	व्यक्तिगत घटना दस्तुर	७३३०	१९५५०	२७२००	२०५००	१६२२४०
२२	नाता प्रमाणित दस्तुर	४४००	२३५०००	२९८००	२४१००	८०७६००
२३	अन्य दस्तुर	४३९९१.५	०	९०५३८	६३९९९.०७	४०३५८९
२४	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	०	२०७२४.५	९२	०	६२४५०
२५	बेरुजु	८७८८१०.६	०	४३६४२	०	२७६७३५८
२६	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	९९३८२९.५	११६५३२६	०	०	६४७७४६७
२७	दहत्तर बहत्तर शुल्क (छप्पनी ढुङ्गा)	४३५००	४४०००	५००००	३८६२५	४१२५००
२८	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने कर (घर कर)	११२२५०	११४७००	१४०८६५	३८८५	११०३४४५
जम्मा आन्तरिक आय		५९५५८०९	६६०३८६१	७४३३०४१	२४१६२५९	५९९७८१३४
ख.	संघ राजश्व बाँडफाँट	९६१८०४२	२२०१८५६२	२९६४०१६८		२०४२५५९१
ग.	प्रदेश राजश्व बाँडफाँट	१४०००	७९९००	१५१०९६२		५३४९५४
घ.	संघ सरकारको अनुदान					०
१	समानिकरण अनुदान	६००००००	६७९०००००	६७९०००००		६५००००००
२	सशर्त अनुदान	१२१५२१९०	९७०७०३३३	१७५६८३५९		१३१४२५२७६
३	विशेष अनुदान	०	६०००००००	०		२०००००००
४	समपुरक अनुदान	०	०	०		०
ङ.	प्रदेश सरकारको अनुदान					०

१	समानीकरण	११२९३०० ०	११९३१००	२७२९५३४१		१३२६०४८०
२	सशर्त अनुदान	०	०	०		०
३	विशेष अनुदान	०	०	३०८२०००		१०२७३३३
४	समपुरक अनुदान	०	१०००००००	१०००००० ०		६६६६६६७
	कुल जम्मा (रु.)	२०८४०२७ ५३	१९४८६५७५६	३०८६६३१० ४		२९०६२४४३ ५
	कुल बजेटमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशतमा)	२.८६	३.३९	२.४१		

नोट : व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने कर (घर कर) संघले उठाउने भन्ने महालेखा नियन्त्रकको कार्यालयको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या २०७४ दोश्रो परिमार्जन उल्लेख भएपनि गाउँपालिकाले सङ्कलन गर्दै आएको देखिन्छ । गाउँपालिकाको तीन वर्षको यथार्थ आय अनुसार कूल आम्दानिमा आन्तरिक आयको हिस्सा आ.व २०७७/०७८ मा २.४१ प्रतिशत, आ.व २०७६/०७७ मा ३.३९ र आ.व २०७५/०७६ मा २.८६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

परिच्छेद पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना रणनीति तथा कार्यनीति

५.१ गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने आधारमा गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गरिएको राजश्व प्रक्षेपणको लागि लिनुपर्ने रणनीतिहरू तथा कार्यनीतिहरू तल उल्लेख गरिएको छ ।

५.१.१ रणनीतिहरू

गाउँपालिकाले प्रचलित कानून अनुसारका राजश्वका अधिकतम स्रोतहरू परिचालन गर्दै आइरहेको छ । यस सन्दर्भमा आन्तरिक स्रोतहरू परिचालन गरी आत्मनिर्भर तर्फ उन्मुख हुँदै जानु पर्नेछ । यी तथ्यहरूलाई समेत मध्ययनगर राखी आन्तरिक राजश्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसारका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

- (क) राजश्वका सबै प्रकारका स्रोतहरू पहिचान गरी करहरूको दायरा विस्तार गरिनेछ ।
- (ख) गाउँपालिकाको समग्र राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न स्थानीय राजश्व परामर्श समितिको क्षमता बृद्धिका साथै राजश्व शाखाको क्षमता अभिवृद्धि गर्न तालिम प्रदान गरिनेछ ।
- (ग) कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आबद्ध गराउँदै लैजानको लागि करदाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- (घ) राजश्व परिचालनका सबै पक्षमा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूको सहभागिता जुटाइनेछ । यसैगरी कर सङ्कलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समितिसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- (ङ) कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराइनेछ । कर सम्बन्धी सूचनाहरूमा नागरिकहरूको पहुँच पुऱ्याइनेछ ।
- (च) राजश्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, अन्य स्थानीय तह तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।
- (छ) राजश्व परिचालनलाई समावेशी, वैज्ञानिक एवं प्रगतिशील बनाइनेछ ।
- (ज) अनुगमन संयन्त्रको परिचालन मार्फत राजश्व चुहावट नियन्त्रण गरिनेछ ।
- (झ) राजश्व (कर) परीक्षण (Tax Audit) को व्यवस्था मिलाइनेछ ।

५.१.२ कार्यनीतिहरू

उपरोक्त रणनीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न निम्न अनुसारका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

- राजश्वका विभिन्न क्षेत्र/स्रोत अनुसार ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरू निर्माण एवम् संशोधन गर्न विज्ञ समेतको संलग्नतामा विद्यमान ऐन, नियमको पुनरावलोकन गरिनेछ । संघीय तथा प्रादेशिक ऐन अनुरूप गाउँपालिकाको ऐनमा सुधार गरिनेछ ।
- आन्तरिक राजश्वका विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको यकिन तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्न कार्यदलहरू बनाई वडागत रूपमा परिचालन गरिनेछ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ ।
- आयआर्जन समेत हुने गाउँपालिकाका पूर्वाधारहरूको विस्तार एवम् स्तरोन्नति गर्दै लगिनेछ,
- राजश्व शाखामा आवश्यक दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ ।
- स्थानीय राजश्व परामर्श समिति तथा राजश्व शाखा र वडा कार्यालयहरूका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- राजश्व अभिलेखलाई वडा स्तरदेखि नै थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
- राजश्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरणको प्रबन्ध मिलाइ वडा कार्यालयहरूसँग सूचना सञ्जालको थप व्यवस्था गरिनेछ । सूचना प्रविधिमा आधारित अभिलेखलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
- राजश्व स्रोतका दायराको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रूपमा करदाताहरूको संख्या बढाउदै लगिनेछ ।
- सम्बन्धित स्रोतबाट सङ्कलन हुने राजश्वलाई सो स्रोतसँग सम्बन्धित करदाताहरूको हितमा सार्वजनिक खर्च गर्ने, पूर्वाधारहरूको विकास तथा स्तरोन्नति कार्यमा लगानी गर्दै लगिनेछ ।
- राजश्वको स्रोत वृद्धि गर्ने पुँजी लगानीका आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । सम्भाव्य आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
- पर्यटन प्रवर्धन गर्न पूर्वाधारहरूको विकास गरिनेछ । साथै पर्यटन विकासमा निजी क्षेत्रसँग साभेदारीको पहल गरिनेछ ।
- पूर्वाधार उपयोग महशुल, निकासी महशुल, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न निजी क्षेत्र, व्यवसायीसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- नियमित एवम् बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गरिनेछ । साथै समयमा कर तिर्ने करदातालाई कर छुटको व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने कर सचेतना कार्य समुदाय/टोल एवं वडास्तरमा सञ्चालन गरिनेछ ।
- कर/राजश्व सूचना जानकारी अर्धवार्षिक एवं वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिकाको वेबसाइटमा राखिनेछ । साथै यस्तो सूचनाहरू स्थानीय स्तरमा पहुँच हुने एफ.एम. रेडियो, अनलाइन न्युज पोर्टल वा पत्रपत्रिका मार्फत प्रकाशन/प्रसारण गरिनेछ ।
- राजश्वसँग सम्बन्धित विषयमा संघ, प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँग नियमित अन्तरक्रिया सञ्चालन गरिनेछ । यसैगरी अन्य छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय बैठक आयोजना गरी राजश्व सङ्कलनका सवालहरूबारे छलफल गरी समाधान गरिनेछ ।

- प्रादेशिक तथा जिल्लाका स्थानीय तह स्तरमा राजश्व परिचालन बारे ज्ञान, सिप, अनुभव आदानप्रदान गरिनेछ ।
- समावेशीतालाई ध्यान दिई तथ्याङ्क सूचनालाई खण्डित गरी व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- महिला घरमुली, विपन्न वर्गलाई सम्पत्ति कर, रजिष्ट्रेशन दस्तुर, व्यवसाय कर आदिमा सहूलियत प्रदान गरिनेछ ।

गाउँपालिका स्तरीय छलफलका आधारमा तयार गरिएको राजश्व सुधार योजना देहाय बमोजिमको रहेको छ :

तालिका: १२ राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
(क) कर तथा गैह्र कर राजश्व			
सम्पत्ति कर	- सम्पत्ति (घरजग्गा) कर लागू गर्ने सम्बन्धमा गाउँसभाले पारित गरेको आर्थिक ऐनलाई कार्यन्वयन गर्ने	आ.व. २०७९/०८ ० भित्र	गाउँ कार्यपालिका, गाउँसभा, राजश्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजश्व शाखा
	- घरजग्गाका करदाता सर्वेक्षण गरी करदाताको व्यक्तिगत फाइल - (तथ्याङ्कसङ्कलन) तयार गर्ने		
भूमिकर (मालपोत)	- मालपोत अभिलेख अद्यावधिक गर्ने - कर सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२०७९ आश्विन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
व्यवसाय कर	- गाउँपालिका भित्र रहेका सबै प्रकारका व्यवसायीहरूको तथ्याङ्क लिने तथा लगत अद्यावधिक गर्ने	२०७९ आश्विन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा कार्यालयहरू
	- व्यवसायीहरूलाई कर सम्बन्धी सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने	२०७९ आश्विनसम्भ	
	- दर्ता नभएका व्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने		
	- निर्धारित समयमा कर तिर्ने व्यवसायीलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७९/८० भित्र	राजश्व परामर्श समिति/ राजश्व शाखा
	- व्यवसायीहरूसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका
साना सवारी कर	- सम्भावना अध्ययन गरी लगाउने		

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
घर जग्गा बहाल कर	- घर तथा जग्गा बहालमा लगाउने घरधनीहरूको विवरण सङ्कलन गर्ने । - आर्थिक ऐनलाई कार्यान्वयन गर्ने	२०७९ असार मसान्तसम्म	राजश्व परामर्श समिति / राजश्व शाखा
बहाल विटौरी शुल्क	- सार्वजनिक जग्गाहरूको पहिचान गरी नापनक्सा अद्यावधिक गर्ने - आय बृद्धि हुने आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने - पुँजीगत लगानीका प्रस्तावहरू तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने	आगामी आ.व. देखि नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत / राजश्व परामर्श समिति
रजिष्ट्रेशन दस्तुर	- दर्ता गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरूको विवरण सङ्कलन गर्ने - व्यवसायीहरूलाई दर्ताका लागि आह्वान गर्ने	२०७९ पुष मसान्तसम्म	राजश्व परामर्श समिति / राजश्व शाखा
पर्यटन सेवा शुल्क	- धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरूको विकास गर्दै पर्यटकीय सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी शुल्क लगाउने	२०७९ चैत्रसम्म	राजश्व शाखा / प्रशासन शाखा / गाउँकार्यपालिका
अन्य दस्तुर तथा सेवा शुल्क	- सेवा शुल्क लगायतका सिफारिस र प्रमाणीकरण दस्तुर सम्बन्धमा गाउँसभाले गरेका निर्णयहरू सार्वजनिकीकरण गर्ने	नियमित	लेखा तथा राजश्व शाखा
(ख) पुँजीगत लगानीका क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन			
आयोजना निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	- पहिचान भएका आयोजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गरी वित्तीय एवं आर्थिक विश्लेषण गर्ने - आयोजना प्रस्तावहरू तयार गरी प्रदेश र संघमा समपुरक अनुदान वा वित्तीय संस्थासँग ऋणका लागि पेश गर्ने	आ.व. २०७९/०८ ० देखि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
पदाधिकारीहरू तथा कर्मचारीको क्षमता विकास	- राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारी तथा गाउँ कार्यपालिकाका सदस्यहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने - अन्य स्थानीय तहको अवलोकन भ्रमण गरी असल अभ्यासबारे जानकारी लिने र त्यसलाई कार्यक्षेत्रमा उतार्ने अभ्यास गर्ने	२०७९ श्रावण १/भाद्र	गाउँ कार्यपालिका / प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत / प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान
(ग) राजश्व प्रशासन			
राजश्व सङ्कलन तथा अभिलेख	- वडा स्तरको राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत	०७९ मंसिर भित्र	प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, गाउँ कार्यपालिका

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	प्रणालीलाई अद्यावधिक गरी थप प्रभावकारी बनाउने - राजश्वमा काम गर्ने कर्मचारीलाई सफ्टवेयर सम्बन्धी तालिम दिने		
सूचना तथा पारदर्शिता	- सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरूलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने ।	त्रैमासिक रूपमा	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
	- गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक वडापत्र राख्ने	नियमित	
कर परीक्षण तथा अनुगमन	- अनुगमन गरी छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	गाउँकार्यपालिका
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- करदातालाई सम्मान (बढी कर तिर्नेलाई) - कर्मचारीलाई राजश्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन दिन	वार्षिक रूपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

स्रोत: गाउँपालिका स्तरीय छलफल, २०७९ वैशाख

परिच्छेद छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको राजश्व प्रक्षेपण

परिच्छेद पाँचमा उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई गाउँपालिकाले सङ्कलन गर्ने आगामी तीन आर्थिक वर्षहरू (आ.व.२०७९/०८० देखि २०८१/०८२ सम्म) को राजश्वको सम्भाव्यता प्रक्षेपण गरिएको छ । यो प्रक्षेपण राजश्व सुधार कार्ययोजनामा राखिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा तयार गरिएको हो । गाउँपालिकाले प्रक्षेपणलाई भविष्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको क्रममा मार्गदर्शनको रूपमा लिन सक्दछ । आगामी तीन वर्षको राजश्व प्रक्षेपण देहाय अनुसारका मान्यताहरूका आधारमा तयार पारिएको हो । यस्तै हरेक वर्ष वार्षिक १० प्रतिशतका दरले आय वृद्धि हुने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका १३: आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूको आन्तरिक राजश्व (आय) प्रक्षेपण

क्र.स	आयशीर्षकहरू	आगामी तीन आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण(रु.)		
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
क.	आन्तरिक तर्फ			
१	सम्पत्ति कर	१५४९५२	१७०४४७	१८७४९१
२	मालपोत कर	४४९१३७	४९४०५०	५४३४५५
३	घर जग्गा (सम्पत्ति) कर	२३३९९८३	२५७३९८१	२८३१३७९
४	घर बहाल कर	१५४६९	१७०१६	१८७१७
५	बहालविटौरी कर	४९९२२	५४९१५	६०४०६
६	व्यवसाय कर	१०९९६९८	१२०९६६७	१३३०६३४
७	साना सवारी साधन कर, दर्ता, वार्षिक तथा पटके	१००००	११०००	१२१००
८	विज्ञापन कर	२५०००	२७५००	३०२५०
९	मनोरञ्जन कर	४००००	४४०००	४८४००
१०	अन्यमनोरञ्जन कर	३५७५०	३९३२५	४३२५८
११	कृषि तथा पशुजन्य व्यवसायको कारोबारमा लाग्ने शुल्क	४७०२५०	५१७२७५	५६९००३
१२	अन्य कर	७४९४	८२४४	९०६८
१३	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	१४४७५८१	१५९२३३९	१७५१५७३
१४	खानी रोयल्टी (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा)	५०००००	५५००००	६०५०००
१५	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम	६१०५००	६७५५५०	७३८७०५
१६	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	३४९८	३८४८	४२३३
१७	परीक्षा शुल्क	२५५२०	२८०७२	३०८७९

१८	अन्यप्रशासनिक सेवाशुल्क	३७४७५९	४१२२३५	४५३४५८
१९	पार्किङ शुल्क	१८६२४४	२०४८६९	२२५३५६
२०	नक्सापास दस्तुर	३६२९१	३९९२०	४३९१२
२१	सिफारिश दस्तुर	६०३९००	६६४२९०	७३०७१९
२२	व्यक्तिगत घटना दस्तुर	२९९२०	३२९१२	३६२०३
२३	नाता प्रमाणित दस्तुर	३२७८०	३६०५८	३९६६४
२४	अन्य दस्तुर	९९५९२	१०९५५१	१२०५०६
२५	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	१०१	१११	१२२
२६	बेरुजु	४८००६	५२८०७	५८०८८
२७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३००००	३३०००	३६३००
२८	दहत्तर बहत्तर शुल्क (छप्पनी ढुङ्गा)	५५०००	६०५००	६६५५०
२९	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने कर (घर कर)	०	०	०
जम्माआन्तरिक आय		८१७६३४५	८९९३९८०	९८९३३७८
ख.	संघ राजश्व बाँडफाँट	३२६०४१८५	३५८६४६०३	३९४५१०६४
ग.	प्रदेश राजश्व बाँडफाँट	१६६२०५८	१८२८२६४	२०११०९०
घ.	अन्यअनुदान	०	०	०
ड.	संघ सरकारको अनुदान			
१	समानीकरण अनुदान	७३८१००००	८११९१०००	८९३१०१००
२	सशर्त अनुदान	१९३२५१९५१	२१२५७७१४६	२३३८३४८६१
३	विशेष अनुदान	१०००००००	११००००००	१२१०००००
४	समपुरक अनुदान	५००००००	५५०००००	६०५००००
च.	प्रदेश सरकारको अनुदान			
१	समानीकरण	३००२४८७५	३३०२७३६३	३६३३००९९
२	सशर्त अनुदान	२५०००००	२७५००००	३०२५०००
३	विशेष अनुदान	३३९०२००	३७२९२२०	४१०२१४२
४	समपुरक अनुदान	११००००००	१२१०००००	१३३१००००
	कुलजम्मा (रु.)	३३९५२९४१४	३७३४८२३५६	४१०८३०५९१
	कुल बजेटमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशतमा)	२.४१	२.४१	२.४१

नोट : महालेखा नियन्त्रक कार्यालयको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या २०७४ दोश्रो परिमार्जन अनुसार व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने कर (घर कर) संघको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने भएकाले प्रक्षेपण गरिएको छैन । यस शीर्षक वापत हुने गरेको आम्दानिलाई सम्पत्ति करको आधार मानेर सोही करको लागि प्रक्षेपण गरिएको छ ।

परिच्छेद सात : अपेक्षित नतिजा

यस गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना निर्माणले आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजश्व प्रक्षेपण भई गाउँपालिकाको बजेट निर्माण गर्न सहयोग पुग्नेछ । राजश्वको वर्तमान अवस्थाको जानकारी भएकाले आगामी आर्थिक वर्षहरूमा राजश्व सम्बन्धी नीति निर्माणमा सहयोग पुग्नेछ । गाउँपालिकाले राजश्व उठाउन कानून अनुसार प्रयास गरी क्रमशः आन्तरिक आम्दानी तर्फ पाइला चाल्दै जानेछ । निम्न बमोजिमका अपेक्षित नतिजा र प्रतिफल तय गरिएको छ :

- (क) गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र सरोकारवाला प्रतिनिधिहरूलाई अभिमुखिकरण भएको छ ।
- (ख) गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ ले तोकेको मापदण्ड र ढाँचाको अनुसरण गरी स्थानीय तहको ३ वर्षको आन्तरिक राजश्वको प्रक्षेपणसहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार भएको छ ।
- (ग) गाउँपालिकाको वार्षिक आन्तरिक राजश्व बृद्धि भएको हुने र वार्षिक बजेट तथा आयमा स्थानीय तहको आन्तरिक राजश्वको योगदान बृद्धि भएको हुनेछ ।
- (घ) गाउँपालिकाको स्थानीय आर्थिक स्रोत साधनको अधिकतम सदुपयोग भई स्थानीय आर्थिक समृद्धि एवं सामाजिक विकास भएको हुनेछ ।

परिच्छेद आठ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गाउँपालिकाले गर्नेछ । यसको लागि राजश्व शाखा, राजश्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका हुनेछ । यस योजनाको हरेक चौमासिकमा अनुगमन गर्नुपर्दछ । जसको लागि कम्तीमा प्रत्येक चौमासिक अवधिमा प्रगति विवरण तयार गरी स्थानीय राजश्व परामर्श समितिको बैठकमा प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । यसरी छलफल गर्दा समितिको तहबाटै समाधान हुने विषय तत्काल समाधान गर्ने र समाधान हुन नसकेको विषयहरू सहितको प्रतिवेदन कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने र समाधानका उपायहरू खोजी गर्नुपर्दछ । यसरी योजनालाई नियमित अनुगमन गरी कार्ययोजनालाई वार्षिक रूपमा परिमार्जन तथा अद्यावधिक गर्ने जिम्मेवारी समेत कार्यपालिकाको हुनेछ । किनकी योजनामा प्रक्षेपित आयलाई विभिन्न बाह्य तत्वहरूले प्रभाव पार्दछ । त्यस्तै तथ्याङ्कलाई वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गर्नुपर्दछ । कर तथा गैर करका दरहरूमा आउने परिवर्तन र कतिपय राजश्वको आधारमा आउने परिवर्तनले पनि प्रक्षेपित राजश्वमा प्रभाव पार्न सक्दछ । त्यस्तै कतिपय प्रस्तावित क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न नसकिने र कतिपय क्रियाकलाप थप कार्यान्वयन गर्न सकिने अवस्था पनि उत्पन्न हुन सक्दछ । राजश्वका नयाँ क्षेत्र थप हुने वा भैरहेका क्षेत्रमा संघीय वा प्रदेश कानून वा नीतिको कारण स्थानीय तहको राजश्व कानून, नीति र आधारहरूमा प्रभाव पर्ने अवस्था पनि राजश्व सुधार कार्ययोजनामा परिमार्जन जरूरी हुन सक्ने भएकाले यसमा मध्यनजर गर्नुपर्दछ ।

परिच्छेद नौ : राजश्व परिचालनका समस्या र समाधानका उपायहरू

गाउँपालिकाका विभिन्न दस्तावेज तथा अभिलेखहरूको अध्ययन एवमूखलफलहरूबाट प्राप्त सूचनाका आधारमा पालिकाले राजश्व अधिकारका सम्भावित अधिकांश स्रोतहरू परिचालन गर्दै आएको देखिन्छ । यद्यपि गाउँपालिकाले हाल न्यून रूपमा रहेको आन्तरिक आम्दानीको स्रोतलाई बढाउनु पर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाको राजश्व शाखाको प्रमुखको जिम्मेवारी दोहोरोतेहेरो गएको देखिएकोले एकोहोरो बनाई राजश्व शाखालाई सुदृढ बनाई राजश्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

९.१.: राजश्व परिचालनका क्षेत्रमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू

तालिका : १४ : राजश्व परिचालनका क्षेत्रमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू

क्र.स.	समस्याहरू	समाधानका उपायहरू
१	राजश्व सङ्कलन सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधिहरूको अभाव	सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर जस्ता गाउँपालिकाका प्रमुख राजश्वका स्रोतहरू सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधिहरू तयार गर्ने ।
२	करदाताको पहिचान तथा लगत नहुनु	हरेक करदाताहरूको पहिचान गरी व्यक्तिगत फाइल बनाई लगत तयार गर्नुपर्ने ।
३	करदाताहरूमा कर शिक्षाको कमी	वडास्तरमा कर शिक्षा सम्बन्धी गोष्ठी, छलफल, अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । आमसञ्चार माध्यमबाट कर सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
४	राजश्वको शीर्षकगत अभिलेखलाई थप व्यवस्थितबनाउनु पर्ने	करका शीर्षकगत (चार्ट अफ एकाउण्ट) बाट राजश्वको अभिलेख तयार गर्ने । राजश्व शाखालाई थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने ।
५	राजश्व अनुगमनको अभाव	अनुगमन संयन्त्र निर्माण गर्ने । नियमित रूपमा समयमा कर दाखिला भए नभएको सुनिश्चित गर्ने । समयमा कर तिर्नेलाई पुरस्कार र नतिर्नेहरूलाई दण्डको व्यवस्था गर्ने । नियमित रूपमा कर परीक्षण गर्नुपर्ने ।
६	करलाई गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवासँग आबद्ध गर्न नसकिएको	सिफारिस लगायत अन्य सेवाहरू सँग करलाई आबद्ध गर्नसके राजश्व सङ्कलनमा वृद्धि हुनसक्ने ।
७	नदीजन्य प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन्	सम्मनित सर्वोच्च अदालतमा कालीगण्डकी नदीको नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् सम्बन्धी मुद्दा विचाराधीन रहेकाले पालिकाको आन्तरिक आम्दानि गम्भीर भएर ध्यान दिई समाधानको

क्र.स.	समस्याहरू	समाधानका उपायहरू
		लागि सहजीकरण गर्नुपर्ने । गाउँपालिकाले हालसम्म नदी जन्य प्राकृतिक स्रोतबाट आन्तरिक आय गरेको देखिएन । चालू आ.वको आर्थिक ऐनमा पनि उक्त आयको दररेट गणना नगरिएकाले भविष्यमा कानूनी अड्चन समाधान भएपछि कानून अनुसार वातावरणीय मूल्याङ्कन गरेर यस शीर्षकमा आन्तरिक आम्दानि गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस शीर्षकमा आम्दानि हुन सकेमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा बृद्धि हुनेछ ।
८	अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रबाट बाधा	■ संघीय शासन व्यवस्था आउनु अघि नेपाल सरकारको साविकका कानून अनुसार अस्तित्वमा रहेको अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रले संघीय शासन व्यवस्था आइसकेपछि पनि स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र रहेका विषयमा पनि आम्दानि गर्दै आएको छ । यसले स्थानीय तहको आम्दानिमा कमि भएको छ । यसर्थ भोलिका दिनमा यो समस्या समाधान गरी गाउँपालिकाको आन्तरिक आम्दानि बृद्धि गर्नुपर्दछ ।
९	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	■ वातावरणीय मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिणाममा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सकेमा आम्दानि बढ्नेछ ।
१०	काठ, जराजुरी, दहत्तरबहत्तर आदिको बिक्री	■ गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेका काठ, जराजुरी, दहत्तरबहत्तर आदिको बिक्री गर्न सकेमा आम्दानि बृद्धि हुनेछ ।
११	सामुदायिक वन पैदावार बिक्रीबापत प्राप्त हुने आय	■ सामुदायिक वन पैदावार बिक्रीबापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गराउन सकेमा आन्तरिक आय बृद्धि हुनेछ ।

स्रोत : गाउँपालिका स्तरीय छलफल, २०७९ वैशाख

९.२ सुभावहरू

गाउँपालिकामा आन्तरिक राजश्व सङ्कलन अभ्यास रहेको छ । परिवर्तित सन्दर्भमा राजश्व सङ्कलन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाई आत्मनिर्भर बढाउदै लैजानु पर्ने हुन्छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी आन्तरिक राजश्व अभिवृद्धि गर्न निम्नानुसारका क्षेत्रहरूमा जोड दिन सुभावहरू प्रस्तुत गरिन्छ :

(१) राजश्व सङ्कलनको लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- (२) सम्पत्ति तथा भूमिकर लिनुपर्ने देखिन्छ । यस्तै घर वहाल कर, व्यवसाय कर लगायत राजश्वका स्रोत अनुसारका करदाताहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन र अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (३) पर्यटन प्रवेश शुल्क सम्बन्धी स्पष्ट कार्यविधि तय गरी पर्यटकीय स्थलहरूबाट शुल्क सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने देखिन्छ ।
- (४) व्यवसाय करहरूलाई पुँजी लगानी र कारोवारका आधारमा वर्गीकरण गरी करका दरहरू निर्धारण गर्दा कर प्रशासनमा सहज हुने हुँदा सोही अनुसार व्यवसायीहरूको वर्गीकरण गर्न सुझाव गरिन्छ ।
- (५) राजश्वका (गैर कर राजस्व) कतिपय शीर्षकहरू जस्तै निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर लगायतका शीर्षकमा असुल हुने राजश्व वडा कार्यालयबाटै सङ्कलन हुने हुनाले वडास्तरीय कर्मचारीहरूलाई शीर्षकगत रूपमा राजश्व अभिलेख राख्ने बारे अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (६) संवैधानिक र कानुनी प्रावधानअनुसार गाउँपालिकाले विगतको तुलनामा थप राजश्व अधिकारप्राप्त गरेतापनि सबै क्षेत्रलाई गाउँपालिकाको दायरामा ल्याउन समय लाग्ने हुन्छ । तसर्थ राजश्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ ।
- (७) राजश्वको दायरा अभिवृद्धि गर्न र समयमा सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, वहाल कर लगायतबाट राजश्व असुलीलाई सहज बनाउन जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (८) संगठन तथा व्यवस्थापन संरचना अनुसार राजश्व शाखाका लगायत सबै कर्मचारीको कार्यजिम्मेवारी तोकेर कार्यसम्पादन सम्भौता गरी कार्यप्रगतिको मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (९) राजश्व परामर्श समिति र गाउँकार्यपालिका सदस्यहरू समेतलाई स्थानीय तहको राजश्व अधिकारहरू, दर, दायरा तथा राजश्व सङ्कलनका तरिकाहरू बारे स्पष्ट पार्न, अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (१०) राजश्व सङ्कलन तथा परिचालनलाई नियमित रूपमा सार्वजनिक गर्ने तथा करदाताहरूसँग अन्तरक्रिया गरी राजश्व प्रशासनलाई पारदर्शी तथा जवाफदेही गराउनु पर्ने देखिन्छ ।
- (११) गाउँपालिकाले पुँजी लगानी गरी दिगो आय आर्जन गर्नसक्ने आयोजनाहरूको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयारी गरी आन्तरिक राजश्व तथा ऋण मार्फत सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- (१२) राजश्व शाखामा अलग्गै अधिकृतको व्यवस्था गरी आन्तरिक आम्दानि बृद्धि गर्ने प्रयास गर्नुपर्दछ ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको फाराम तथा सूची

(क) आधारभूत सूचनाहरू

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था :

- संक्षिप्त परिचय :
 - नामाकरण
 - घरधुरी तथा जनसंख्या
 - क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
 - भौगोलिक अवस्थिति
 - प्रसिद्ध स्थलहरू
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
 - सडक, बाटो, पुल
 - बिजुली
 - खानेपानी तथा सिंचाइ
 - सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू
 - फोहोरमैला व्यवस्थापन (फोहोरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)
- आर्थिक अवस्था
 - व्यवसाय
 - मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
 - प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजश्व प्रशासन :

- हालको संगठन संरचना
 - निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
 - कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				

सङ्कलन गर्नुपर्ने थप आवश्यक सूचना दस्तावेजहरू

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण:

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७५/७६, ०७६/७७ र ०७७/७८) को यथार्थ आयविवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँसभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन, २०७८
- राजश्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजश्व परिचालनकालागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

राजस्व, लेखा तथा जिन्सी शाखा

१. हाल गाउँपालिका क्षेत्र भित्र देहाय बमोजिम करदाताको विवरण के कति रहेको छ ?

करहरू	हालसम्म आइसकेका संख्या			लगतमा कुल करदाता	सम्भावित करदाता संख्या	कर तिर्ने कुल करदाता संख्या (आ.व. ०७७/७८ मा)			आ.व. ०७७/७८ मा प्राप्त आम्दानी रु. हजारमा
	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा		महिला	पुरुष		
सम्पत्ति कर									
व्यवसाय कर									
घर बहाल कर									
बिटौरी कर									

२. घरजग्गा/सम्पत्तिकर तथा व्यवसाय करको लगतमा आइसकेका करदाताहरूमध्ये कति प्रतिशत करदाताहरूले समयमा कर तिर्छन् ? प्रतिशतमा अनुमान गर्नुहोस् ।

करहरू	प्रतिशतमा
घरजग्गा कर वा सम्पत्ति कर	
मालपोत	
व्यवसाय कर	
बहाल कर	

३. आ.व. २०७७/०७८ मा सबै भन्दा बढी कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र रकम रु.

करहरू	कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम	रकम रु.
सम्पत्ति कर	१.	१.
	२.	२.
	३.	३.
व्यवसाय कर	१.	१.
	२.	२.
	३.	३.
बहाल कर	१.	१.
	२.	२.
	३.	३.

४. कुन स्रोतको सङ्कलनको तरिका कस्तो छ ?

करका स्रोतहरू	दर रेट र सोको आधार	सङ्कलनको तरिका	मुख्य समस्याहरू
सम्पत्ति कर			
व्यवसाय कर			
बहाल कर			
विज्ञापन कर			
हाटबजार कर			
मनोरञ्जन कर			
बहाल बिटौरी			
पार्किङ			
सटरभाडा भएमा (वार्षिक, मासिक, चौमासिक)			

नोट: सङ्कलनको तरिका भन्नाले गाउँपालिका आफैले वा अमानत वा ठेक्का लगायत कर सङ्कलनका लागि गाउँपालिकाले विलिङ वा कुनै नवीनतम उपाय भएको भए ।

- करदाताको पहिचान नं के कसरी राखिएको छ ? सोको तथ्याङ्क राख्ने कुनै सफ्टवेयर छ? छ भने उल्लेख गर्नुहोस् ।
- व्यापार व्यवसायको विवरण वा वर्गीकरण

क्र.सं	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानाल गानी	मझौ ला लगानी	ठुला लगानी	कैफिय त
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी, विमा आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसायहरू				

- अघिल्लो वर्षको तुलनामा व्यापार/व्यवसायको संख्या अरू कति थपिएका होलान् ? दर्ता हुन बाँकीको अनुमानित संख्या कति रहेको छ ?
- व्यापार/व्यवसायको लगत कट्टी गर्नुपर्ने (पुराना बन्द भइसकेका) व्यवसाय कति होलान् ?
- गाउँ क्षेत्रभित्र संस्थागत रूपमा **बहालमा** बसेका संस्थाहरूको संख्याको विवरण

संस्थाहरू	संख्या	कैफियत (थप विवरण भए)
निजी स्कुल तथा कलेजहरू		
सामुदायिक स्कुल		
सरकारी संस्था		
राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था		

संस्थाहरू	संख्या	कैफियत (थप विवरण भए)
अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था		
बैंक, सहकारी संस्था तथा अन्य वित्तीय संस्था		
निजी अस्पताल, क्लिनिक वा स्वास्थ्य केन्द्र		
सामुदायिक संस्था		
परामर्शदाता (कानून लेखापढी, इन्जिनियरिङ्ग आदि)		
अन्य कुनै भए खुलाउने.....		

१०. गाउँपालिकासँग आफ्नै सटर वा कोठाहरू भए सोको विवरण

वडा नं र स्थान	सटर संख्या	आम्दानी रू हजारमा		
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८

११. गाउँपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
१.				
२.				

१२. विज्ञापन कर के-के मा लगाएको छ? जस्तै: होर्डिङ बोर्ड, ग्लोबोर्ड, नियोसाइन आदि ।

१३. हाल गाउँपालिकाले पूर्वाधारका क्षेत्रमा लगाउदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरू कुन कुन रहेका छन्?

सेवा शुल्क	आ.व. ०७७/७८ मा उठेको रकम रू हजारमा	संकलन तरिका	समस्याहरू
विगतमा पूर्वाधार क्षेत्रमा लगाउदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरू			
क)			
ख)			
ग)			
घ)			
चालु आ.व. ०७८/०७९ मा प्रस्ताव गरिएका थप नयाँ सेवा शुल्कका क्षेत्रहरू			
क)			
ख)			

१४. पार्किङ शुल्क बसपार्कमा मात्र लगाइएको छ वा अन्यत्र पार्किङ लट वा अस्थायी पार्किङ क्षेत्र तोकिएको सङ्कलन गरिन्छ ? विस्तृतमा उल्लेख गर्नुहोस् ।

१५. फोहोरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क उठाउने व्यवस्था कसरी गरिएको छ ? (प्रशासनिक तथा प्राविधिक शाखाका लागि समेत प्रश्न नं २८ मा पनि समावेश गरिएको)

१६. बहाल विटौरी लागेका स्थानको नाम र वडाहरूको विवरण

स्थान	वडा नं	कैफियत

१७. आन्तरिक स्रोत बढाउन विगत वर्षहरूमा विज्ञहरूद्वारा प्रक्षेपण गर्ने अभ्यास गरिएको थियो थिएन ?

१८. गाउँपालिकाले कर सचेतना कार्यक्रम के कसरी सञ्चालनमा ल्याएको छ ? यसलाई लैङ्गिकमैत्री बनाउन के कस्तो उपाय अपनाएका छन्?

१९. राजश्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदि सँगको समन्वय के कस्तो छ ?

२०. सम्पत्ति कर मूल्याङ्कन के कसरी गर्ने गरिएको छ ?

२१. कम्प्युटर सफ्टवेयर कहाँबाट खरिद भएको हो ? मर्मत सम्भारको के कस्तो प्रबन्ध छ ?

२२. सम्पत्ति, व्यवसाय, लेखा र रसिद काट्ने सफ्टवेयरको अतिरिक्त अन्य कुनै सफ्टवेयर खरिद भै उपयोगमा छन् ? नाम उल्लेख गर्ने ।

२३. राजश्वशाखामा कुन दर्जाका कति जना कर्मचारीहरू कार्यरत हुनुहुन्छ ?

क्र.श	नाम	लिङ्ग		पद	शैक्षिक योग्यता	राजश्वसम्बन्धी अनुभव वर्ष
		महिला	पुरुष			

२४. कर शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई प्रभावकारी राजश्वसंकलनका लागि के के कार्यहरू गरेका छन्? जस्तै: कर्मचारीहरूलाई प्रोत्साहन, सवारी साधन, कार्यकक्षको राम्रो व्यवस्था, (Gender and Disable friendly layout) कार्यालय सामग्री: कम्प्युटर, प्रिन्टर, फर्निचर, कर तिर्न आउने व्यक्तिहरूको लागि कुर्सीको सुविधा आदि।

विवरण	संख्या	कैफियत (थप विवरणका लागि)
(क) सवारी साधन		
(ख) कम्प्युटर		
(ग) प्रिन्टर		
(घ) सफ्टवेयर		
(ङ) कार्य कक्षको पर्याप्तता भए वा नभएको		
(च) कर्मचारीहरूलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था भएको नभएको		

२५. विगत ३ वर्षको गाउँपालिकाको कुल आम्दानी र खर्चको यथार्थ अवस्था के कस्तो रहेका छ ?

आर्थिक वर्ष	कुल आय (रु हजारमा)			कुल खर्च (रु हजारमा)		
	आन्तरिक	बाह्य	जम्मा	चालु खर्च	पूँजीगत खर्च	जम्मा
०७५/७६						
०७६/७७						
०७७/७८						

२६. लागत सहभागिताबाट कुन आर्थिक वर्षमा कति रकम जम्मा भएको थियो ?

२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८

२७. गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

२८. गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराइएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
	स्थानीय खानेपानी				
	अतिथी गृह				
	धर्मशाला				
	पुस्तकालय				
	सभागृह				
	ढल निकास				
	सार्वजनिक शौचालय				
	पार्क				
	पौडी पोखरी				
	पर्यटकीय स्थल				
	हाट बजार				
	पशु बधशाला				
	बसपार्क				
	अन्य पार्किङ क्षेत्र				
	सिफारिश तथा प्रमाणित				
	दर्ता, अनुमति, नवीकरण दस्तुर				
	मूल्यांकन सेवा शुल्क				

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराइएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
	नक्सापास				
	अन्य				
जम्मा					

प्रशासन तथा योजना शाखा

२९. बजार क्षेत्रका वडाहरू कुन कुन हुन् ?

शहरी वा बजार क्षेत्रका वडाहरू	करदाता संख्या					
	सम्पत्ति कर			व्यवसाय कर		
	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष

३०. फोहोरमैला व्यवस्थापनकसरी गर्ने गरिएको छ? गाउँपालिका आफैँ निजी क्षेत्रको सहभागिता वा अन्य ।

३१. फोहोरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्कले गाउँपालिकाको कतिवटा वडालाई समेटेको छ ? (राजश्व तथा लेखा शाखाका लागि समेत प्रश्न नं. १४ मा पनि समावेश गरिएको)

३२. सामान्यतया एक वर्षमा औषतमा कतिवटा नयाँ घरनक्सा पास हुने गरेको छ ? घरनक्सा महशुल कति असुल हुने गरेकोछ?

३३. खानेपानी तथा ढलको सुविधा कति घरघुरीमा पुगेको छ? महशुल सङ्कलन पद्धति कस्तो र वार्षिक रकम कति रहेको छ ?

३४. लागत सहभागिताको लगानीका क्षेत्र के कस्ता छन् ?

३५. गाउँपालिका भित्र टोल विकास संस्था कति संख्यामा छन् ? के कस्ता काममा सहभागिता गर्ने गर्छन् ? टोल विकास संस्था नभएको अवस्थामा आमा समूहको संख्या उल्लेख गर्ने र काममा तिनको सहभागिता उल्लेख गर्ने ।

अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूहरूबाट

३६. गाउँसभाले गाउँपालिकाको वित्तीय व्यवस्थापनका पक्षमा कुन कुन विधेयक प्रस्ताव वा ऐन, नियमावली, निर्देशिकाहरू पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छन्?

विधेयक वा कानूनको नाम	विचाराधिन प्रस्तावित रहेको	र अवस्थामा पारित भएको	कैफियत

नोट: विचाराधिन वा पारित भएको कोलममा लगाउनुहोला ।

३७. गाउँपालिकाको राजश्व संकलन क्षेत्रमा विद्यमान समस्याहरू के के रहेका छन् ?
३८. हाल बजारको दर र भाडा दरबीच के कस्तो फरक देखिन्छ ?
- (क) बजारको प्रचलित दर औसतमा रु.
(ख) गाउँपालिकाले लिने गरेको भाडा दर औसतमा रु.
३९. विज्ञापन करका लागि गाउँपालिकाले अपनाएको नीति तथा मापदण्ड तयार गरेको छ, छैन ?
४०. राजश्व उठाउन पाउने अधिकारमध्ये हाल प्रयोग गर्न नसकिएको कुनै स्रोत भए उल्लेख गर्नुहोला ।
४१. राजश्वका स्रोत संकलन गर्दा क्षेत्राधिकारको विवाद रहेको छ कि ? छ भने कुन कुन क्षेत्रमा रहेको छ ? विवाद समाधानका लागि के कस्तो पहल भएको छ ?
४२. राजश्व संकलनलाई प्रभावकारी बनाउन के कस्तो उपाय अवलम्बन गरेका छन् र आउने दिनमा गर्न सकिने उपायहरू के के छन् ?
४३. राजश्व बढाउन अन्य सरकारी निकाय तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने गरिएको छ, छैन ?
४४. करदाता (अनुशासित र बढी कर तिर्ने) सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने गरिन्छ ? रकसरी ?
४५. स्थानीय राजश्व परामर्श समितिले कर राजश्व सम्बन्धी सिफारिस गरेका प्रमुख नीतिहरू के कस्ता रहेका छन् ?
४६. राजश्व संकलनमा अन्तरशाखा समन्वयको समस्या रहेको छ वा छैन ? छ भने के कस्ता समस्याहरू रहेका छन् ?
४७. राजश्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदिसँगको समन्वय के कस्तो छ ?
४८. गाउँपालिकाको आयबृद्धिमा मद्दत पुर्याउन के कस्ता आयोजनाहरू सञ्चालन तथा प्रस्तावित रहेका छन् ?

आयोजनाको नाम	बजेट रु हजारमा	सञ्चालन भएको मिति	आयोजना सम्पन्न हुने र भएको मिति	गापाको आयबृद्धिमा सहयोग ? (छ र छैन)	आय बृद्धि भएको छ भने वार्षिक के कति रकम ?	कैफियत (विस्तृत विवरणको लागि)
(क)						
(ख)						
(ग)						

४९. चालु आर्थिक वर्षमा २०७८/०७९ अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँट के कति प्राप्त हुने अनुमान गरेको छ ?

अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँट	संघबाट	प्रदेशबाट
(क) समानीकरण अनुदान (ख) सशर्त अनुदान (ग) विशेष अनुदान (घ) समपुरक अनुदान (ङ) राजश्व बाँडफाँट सवै प्रकारका		

५०. जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्यमा राजश्व सङ्कलन तथा कुनै योजनाहरू सञ्चालनमा रहेका छन् ?
५१. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार थप नयाँ वा सम्भावित स्रोतहरू के के हुन सक्छन् ?
५२. हाल गाउँपालिकाले विक्री गर्ने वा सम्भाव्य प्रमुख प्राकृतिक स्रोतहरू के के हुन ?
५३. निकासी कर योग्य स्रोतहरू के के हुन सक्छन् ?
५४. गाउँपालिका सदरमुकामदेखि वडा बस्तीसम्म पुगेको सडकहरूको स्थिति

वडा नं	कालोपत्रे कि.मी	कच्ची कि.मी.	निर्माणाधिन कि.मी.	प्रस्तावित

५५. मूल्याङ्कन समिति गठन भएको छ छैन ? छ भने के कसरी भएको छ ? बैठक कहिले कहिले बस्छ ? बैठक बसी निर्णय भएका मुख्य विषयवस्तुहरू समेत उल्लेख गर्नुहोस् ।
५६. स्थानीय राजश्व परामर्श समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्न के गर्नुपर्ला ?

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यूबाट

५७. चालू आर्थिक वर्षदेखि घरबहाल कर गाउँपालिकाले लगाएको छ ?
५८. वार्षिक राजश्व अनुमान गर्दा कस्तो प्रक्रिया तथा आधारहरू अवलम्बन गर्ने गरिन्छ ?

प्रमुख स्रोतहरू	करका	प्रक्रिया	आधार
सम्पत्ति कर			
व्यवसाय कर			

५९. आन्तरिक राजश्व अभिवृद्धिका लागि पुँजीगत लगानी गर्ने गरिएको छ छैन ?
६०. कर तिर्न सार्वजनिक आह्वान टि.भी, रेडियो , एफ.एम, मोबाइल मेसेज जस्ता सञ्चार प्रविधिको उपयोग गरिएको छ वा छैन ?

६१. कर शुल्क नतिर्ने व्यक्तिको लागि सिफारिस रोक्का वा अन्य दवावमुलक कार्य प्रयोग गरिएको छु छैन ?
६२. राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न के कस्ता कार्यहरू जस्तै: तालिम, अवलोकन भ्रमण, कार्यमुलक सिकाइ, पुर्नताजगी कार्यको व्यवस्था गर्ने गरेको छु ?
६३. कर र राजश्व तथा आर्थिक प्रशासन शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूले प्राप्त गरेको तालिमको विवरण

सि.नं	तालिम लिएका कर्मचारीको नाम	लिङ्ग (म र पु)	तालिमको विषय	तालिम संस्थाको नाम	दिने	अवधि (दिन, हप्ता, महिना, वर्ष)

६४. कार्यालयका कर्मचारीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धिका लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्ययोजना र पर्याप्त मात्रामा वार्षिक बजेट छुट्याउने गरेको छु छैन ?

गाउँपालिकाको विगत तीन वर्षको आय सम्बन्धी विवरण

राजश्व संकेत	राजश्वआधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रू.			वार्षिक औषत बृद्धि दर (प्रतिशतमा)	कि ०७८।७९ अनुमान रू.	चालु आ.व.फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ रू.
		२०७५/७६	२०७६।७७	२०७७।७८			
10000	राजश्व तथा अनुदान						
11000	कर						
11300	सम्पत्ति कर						
11310	अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर						
11313	सम्पत्ति कर						
11314	भूमी कर (मालपोत)						
11320	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर						
11321	घरबहाल कर						
11322	बहाल विटौरी शुल्क						
11400	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर						
11450	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर						
11451	सवारी साधनमा कर						
11452	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर						

राजश्व संकेत	राजश्वआधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रू.			वार्षिक औषत बृद्धि दर (प्रतिशतमा)	को ०७८।७९ अनुमान रू.	चालु आ.व.फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ रू.
		२०७५/७६	२०७६।७७	२०७७।७८			
11470	मनोरञ्जन कर						
11471	सिनेमा डकुमेन्ट्री						
11472	विज्ञापन कर						
11600	अन्य कर						
11610	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने						
11613	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर						
13000	अनुदान						
13300	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण						
13310	अन्तरसरकारी अनुदान						
13311	समानीकरण अनुदान						
13312	शसर्त अनुदान						
13313	विशेष अनुदान						
13315	अन्य अनुदान						
13320	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान						
13321	सशर्त पूँजीगत अनुदान						
13322	विशेष पूँजीगत अनुदान						
14000	अन्य राजस्व						
14100	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय						
14110	व्याज						
14111	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज						
14170	राजश्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय						
14177	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क						
14200	वस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम						
14220	प्रशासनिक सेवा शुल्क						
14221	न्यायिक दस्तुर						
14229	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क						
14240	दस्तुर						
14241	पर्किङ शुल्क						

राजश्व संकेत	राजश्वआधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक	यथार्थ रू.			वार्षिक औषत बृद्धि दर (प्रतिशतमा)	को ०७८/७९ अनुमान रू.	चालु आ.व.फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ रू.
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८			
14242	नक्सापास दस्तुर						
14243	सिफारिश दस्तुर						
14244	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर						
14245	नाता प्रमाणित दस्तुर						
14249	अन्य दस्तुर						
14300	दण्ड, जरिवाना र जफत						
14310	दण्ड, जरिवाना र जफत						
14312	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत						
14400	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण						
14520	अन्य राजश्व						
14529	अन्य राजश्व						
15000	बेरूजु						
15100	बेरूजु						
15110	बेरूजु						
15111	बेरूजु						
33000	दायित्व						
33100	आन्तरिक दायित्व						
33190	खुद आन्तरिक कृण						
33193	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण						
	जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व						

तालिका: समूह छलफलका लागि प्रयोग गरिएको नमूना फारम

(१) घरजग्गा वा सम्पत्ति कर

गाउँपालिकाको नाम :

(क) गाउँ क्षेत्रको भूमि, घरजग्गा तथा घरहरूको लगत संकलन, मूल्याङ्कनको स्थिति

(ख) सम्पत्ति करको स्थिति

विगत ३ वर्षको आय	रकम रू.
आ.व. २०७५/७६	

आ.व. २०७६/७७	
आ.व. २०७७/७८	
आ.व. २०७८/७९ को अनुमानित	
आ.व. २०७८/७९ को फागुन मसान्तको यथार्थ	

सम्पत्ति करको रकम आधार र करदाता संख्या

रकम रु देखि	रकम रु सम्म	जम्मा करदाता संख्या	बजार क्षेत्रमा	ग्रामीण क्षेत्रमा

(ग) घरजग्गा वर्गीकरण अनुसार (सडक, पहुँच, घरको किसिम) हालको दर

वर्गीकरण	इकाई	अब्बल	न्यून	मध्यम	उच्च	कैफियत
सडक पहुँच पुगेको पक्की घर						
सडक पहुँच पुगेको कच्ची घर						
सडक पहुँच नपुगेको पक्की घर						
सडक पहुँच नपुगेको कच्ची घर						
अन्य भए						

(ग) राजश्व बृद्धि गर्ने सम्भाव्यताका आधारमा हालको दर कस्तो छ ?

१. उच्च..... २. मध्यम..... ३. न्यून.....

(घ)सम्पत्ति कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत वढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(ङ) करको दायरा (Coverage) बढाउन सक्ने भए कति प्रतिशत बृद्धि गर्न सकिएला ?

(१) २०७८/०७९.....? (२) २०७९/८०.....?

(३) २०८०/८१.....? (४) २०८१/०८२.....?

(च) महिला घरमूलीहरू कति छन् ? कति महिलाहरूले सम्पत्ति कर तिर्ने गरेका छन् ?

(छ) हालको सम्पत्ति कर असुलीको दायराले मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको छ ?

(ज) कर दायरामा आउन बाँकी सम्पत्ति कर योग्य क्षेत्रलाई (स्रोत) लाई कति वर्षमा शतप्रतिशत पुऱ्याउन सकिएला ?

(झ) सम्पत्ति करमा देखिएका समस्याहरू:

- (१) करदाताहरूको लैङ्गिक खण्डकृत तथ्याङ्क
- (२) कर दर
- (३) करको दायरा
- (४) प्रशासनिक/व्यवस्थापन

(ञ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रू	जिम्मेवारी
१.			
२.			
३.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(२) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन

(क) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन वार्षिक औसत कारोबार संख्या.....

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशनको स्थिति बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम

विगत ३ वर्षको आय	रकम रू
आ.व. २०७५/०७६	
आ.व. २०७६/०७७	
आ.व. २०७७/०७८	
आ.व. २०७८/०७९ को अनुमानित	
आ.व. २०७८/०७९ को फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ	

(ग) घर वर्गीकरण अनुसार हालको शुल्क दर रू.

वर्गीकरण	प्रति वर्ग फुट रू.	कैफियत
सडक पहुँच पुगेको पक्की घर		
सडक पहुँच पुगेको कच्ची घर		
सडक पहुँच नपुगेको पक्की घर		

सडक पहुँच नपुगेको कच्ची घर		
अन्य भए		

(घ) जमिनको वर्गीकरण अनुसार शुल्क दर रु

वर्गीकरण	इकाई (रोपनी, कठ्ठा, वर्ग मि)	अब्बल	दोयम	सिम	चाहार	कैफियत
सडक पहुँच पुगेको जग्गा						
सडक पहुँच नपुगेको जग्गा						
अन्य भए						

(ड) घरजग्गा रजिष्ट्रेशनमा देखिएका समस्याहरू:

- (१) लैङ्गिक खण्डित तथाडक :
- (२) शुल्क दर
- (३) प्रशासनिक र व्यवस्थापन

(च) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति

- १.
- २.

कार्यनीतिहरू

- १.१
- १.२

(३) घरजग्गा बहाल कर

(क) हालको दर

- (१) बजार र मुख्य क्षेत्र (पक्की) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
- (२) बजार र मुख्य क्षेत्र (कच्ची) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
- (३) अन्य क्षेत्र (पक्की) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
- (४) अन्य क्षेत्र (कच्ची) रु.....प्रति वर्ग फूट रु.
- (५) अन्य भए खुलाउने

(जस्तै: घर बहाल दर निर्धारण समिति गठन भएको भए सो बमोजिम)

(ख) हालको दर कस्तो छ ?

(१) न्यून

(२) मध्यम

(३) उच्च

(ग) बहाल कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत बढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(घ) बहाल कर योग्य घर, भवन, टहरा, गोदाम, सेड, र कारखाना आदिको विवरण अद्यावधिक वा तयारी गरिएको छ वा छैन ? (भएमा विवरण प्राप्त गर्ने)

(ङ) हालको बहाल कर असुलीको दायराले मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको छ ?

(च) कर दायरामा आउन बाँकी बहाल कर योग्य संरचना (स्रोत) लाई कति वर्षमा शतप्रतिशत पुऱ्याउन सकिनेला ?

(१) प्रथम वर्ष.....प्रतिशत

(२) दोस्रो वर्ष.....प्रतिशत

(३) तेस्रो वर्ष.....प्रतिशत

(छ) बहाल करयोग्य संरचना (स्रोत) को वार्षिक बृद्धि दर कति होला ?

(१) प्रथम वर्ष.....प्रतिशत

(२) दोस्रो वर्ष.....प्रतिशत

(३) तेस्रो वर्ष.....प्रतिशत

(ज) बहाल करमा देखिएका समस्याहरू:

(१) लैङ्गिक खण्डकृत तथ्याङ्क

(२) कर दर

(३) करको दायरा

(४) प्रशासनिक र व्यवस्थापन

(झ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(४) व्यवसाय कर

(क) व्यवसाय करबाट संकलन गरिएको विगत ३ वर्षको यथार्थ रकम रु

विगत ३ वर्षको आय	रकम रु
आ.व. २०७५/०७६	
आ.व. २०७६/०७७	
आ.व. २०७७/०७८	
आ.व. २०७८/०७९ को अनुमानित	

आ.व. २०७८/०७९ को फागुन मसान्तसम्मको यथार्थ	

(ख) हाल व्यवसाय करका लागि गरिएको वर्गीकरण, दर र सो का आधारहरू

वर्गीकरण	दर रु.	आधारहरू

(ग) वर्गीकरण अनुसार हालको व्यवसाय करदाता संख्या

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	साना घरेलु उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी, विमा आदि)				
३	अन्य व्यवसायहरू				

नोट: माथि उल्लेख भए बमोजिम वर्गीकरण नभए हाल वर्गीकरण भए बमोजिम विवरणमा उल्लेख गर्ने ।

(घ) व्यवसाय करको दर कस्तो छ ?

- (१) न्यून (२) मध्यम (३) उच्च

(ङ) व्यवसाय कर दरमा परिवर्तन गर्नुपर्ने भए कति प्रतिशत बढाउन वा घटाउन सकिन्छ ?

(च) दायरामा ल्याउन सकिने बाँकी करदाता अनुमानित संख्या..... महिला.... पूरूष..... वा ५ मा.

(छ) करको दायरा (Coverage) बढाउन सक्ने भए कति प्रतिशत बृद्धि गर्न सकिएला ?

- (१) २०७८/०७९.....? (२) २०८०/८१.....?
(३) २०८१/८२.....? (४) २०८२/८३.....?

(ज) हालसम्म स्व-घोषणामा आधारित कर मूल्याङ्कन गर्ने गरिएकोमा आगामी वर्षहरूका लागि विकल्पहरू के हुन सक्छन् ?

- (१)
(२)
(३)

(झ) व्यवसाय करमा देखिएका समस्याहरू :

- (१) लैङ्गिक खण्डिकृत तथ्याङ्क
(२) मूल्य वा कर दर:
(३) करको दायरा
(४) प्रशासनिक र व्यवस्थापन

(ज) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति

१.

२

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(५) विज्ञापन कर

(क) हालको सम्भावित करयोग्य विज्ञापनहरूको विवरण ।

विज्ञापन करका सम्भावित क्षेत्रहरू	संख्या
१. होर्डिड बोर्ड	
२. साइन बोर्ड	
३. ग्लो बोर्ड	
४. डिजिटल बोर्ड	
५. धातुको फ्रेम	
६. नियोन	
६. अन्य	

(ख) विज्ञापन करमा देखिएका समस्याहरू:

१)

२)

(छ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			
२.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(६) प्राकृतिक स्रोत बिक्री तथा निकासी कर

बिक्री

(क) हाल गाउँपालिकाले बिक्री गर्ने गरेका स्रोतहरू के के हुन ?

१.

२.

३.

(ख) सम्भावनाका आधारमा पाँच प्रमुख स्रोत र तिनको मुल्याङ्कन

बिक्रीका स्रोत	गत आ.व. मा बिक्री परिमाण	चालु आ.व. मा अनुमानित परिमाण	हालको मूल्य दर ☒ लगाउनु होस		
			न्यून	मध्यम	उच्च

(ग) यी स्रोतहरूको बिक्रीको दायराले हाल मोटामोटी कति प्रतिशत समेटेको होला ?

(घ) बिक्री योग्य वस्तुको माग स्थिति

(१) ढुंगा, गिट्टी, बालुवा

स्रोत	घर भवन निर्माणका लागि (क्यूमि.)	सडक, तटबन्ध निर्माणका लागि (क्यू मि.)	अन्य भए
ढुंगा			
ग्राभेल			
बालुवा			
स्लेट			
माटो			
अन्य			

२. वनजन्य

काठ बिक्री रु.	
जडिबुटी बिक्री रु.	
अन्य गैर काठ बिक्री रु.	
कवाडी	
अन्य	

(ड) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको	आगामी ३ वर्षका लागि जिम्मेवारी

	समय	अनुमानित रकम रु	
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

निकासी कर

(क) हालसम्म गाउँपालिकाले कुन कुन वस्तुहरूमा निकासी कर लगाउने गरेको छ ?

(१)

(२)

(ख) निकासी करयोग्य अन्य स्रोतहरू के के हुन सक्छन् ?

(१)

(२)

(ग) निकासी करयोग्य वस्तुहरूको परिमाण

वस्तु	इकाई	हालको निकासीयोग्य परिमाण	हालको कर दर रु.	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष

(घ) विक्री तथा निकासीमा देखिएका समस्याहरू:

(१) मूल्य वा कर दर

(२) करको दायरा

(३) प्रशासनिक कर व्यवस्थापन

(४) माथिका सबै

(ङ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी तीन वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

२.

कार्यनीतिहरू

१.१

१.२

(७) पूर्वाधार उपयोग महसुल

(क) हालसम्म गाउँस्तरीय सडकमा उपयोग कर (महशुल) लगाइने गरेको छ वा छैन ?

- (१) छ भने कति वटा सडकमा लगाइने गरिएको छ ?.....
- (२) उठाउने तरिका
- (३) दर र त्यसका आधार
- (४) आ.व. ०७७/७८ मा सडकलन भएको रकम रु.....

(ख) हाल चालु महशुलयोग्य गाउँस्तरीय सडकहरूको विवरण

वडा नं र सडकको नाम	सडकको किसिम र लम्बाई (कि.मी)				चार पाङ्ग्रे सवारी साधन आवागमन संख्या -प्रति दिन (अनुमानित)
	पक्की कि.मी	दर रु.	कच्ची	दर रु.	

(ग) हाल निर्माणाधिन महशुलयोग्य गाउँस्तरीय सडकहरूको विवरण

वडा नं र सडकको नाम	सडकको किसिम र लम्बाई (कि.मी)		लागत रु	चार पाङ्ग्रे सवारी साधन आवागमन संख्या -प्रति दिन (अनुमानित)
	पक्की	कच्ची		

(घ) आगामी ३ वर्षभित्र सडक उपयोग महशुल लगाउन सकिने सडकहरूको विवरण

सडकको नाम र वडा नं	लगाउन सक्ने दर रु	सडकलन हुने अनुमानित रकम रु

(ङ) प्रस्तावित गाउँस्तरीय ढलहरूको विवरण

वडा नं	लम्बाइ (कि.मी)	अनुमानित लागत	प्रयोगकर्ताको संख्या	सेवा शुल्कको स्थिति (छ वा छैन)

(च) पूर्वाधार महशुलका अन्य सम्भावित स्रोतहरू

- (१) सिंचाइ
- (२) विद्युत (गाउँपालिका स्वामित्व).....

- (३) फोहोरमैला व्यवस्थापन
 (४) पर्यटकीय एवं धार्मिक क्षेत्र घोषणा गर्न सकिने सम्भावित स्थलहरू
 (क)
 (ख)
 (ग)

(५) अन्य.....

(छ) पूर्वाधार उपयोग महशुल वा शुल्कमा देखिएका समस्याहरू:

(१) मूल्य वा कर दर:

(२) दायरा

(३) प्रशासनिक/व्यवस्थापन

(झ) समस्या समाधानका उपायहरू (रणनीति, क्रियाकलाप र कार्यान्वयनका लागि ३ वर्षको अनुमानित बजेट)

क्रियाकलाप	कार्यान्वयनको समय	आगामी ३ वर्षका लागि अनुमानित रकम रु	जिम्मेवारी
१.			

रणनीति

१.

कार्यनीतिहरू

१.१

अनुसूची: राजश्व प्रक्षेपणको विस्तृत विवरण

(क) सम्पत्ति कर

क्र. स.	करयोग्य सम्पत्तिको वर्गीकरण	वार्षिक दर (रु.)	औषत कर (रु.)	अनुमानित करदाता संख्या	सम्भावित रकम रु. हजारमा	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
						(७५ प्रतिशत)	(८५ प्रतिशत)	(९० प्रतिशत)
१	रु. एकदेखि एक लाखसम्म	एकमुष्ठ रु. ५०						
२	रु एक लाखदेखि दुई लाख रुपैयाँसम्म	एकमुष्ठ रु. ९०						
३	रु दुई लाख एकदेखि पाँच लाखसम्म	एकमुष्ठ रु. १५०						
४	रु. पाँच लाख एकदेखि दश लाखसम्म	प्रति लाख रु. ३०						
५	रु दश लाख एकदेखि बीस लाखसम्म	प्रति लाख रु. २९						
६	रु. बीस लाख एकदेखि तीस लाख रुपैयाँसम्म	प्रति लाख रु. २८						
७	रु. तीस लाख एकदेखि चालिस लाखसम्म	प्रति लाख रु. २७						

८	रु.चालिस लाख एकदेखि पचास लाखसम्म	प्रति लाख रु. २६						
९	रु. पचास लाख एकदेखि माथि	प्रति लाख रु. २५						

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र लगाउन सक्ने व्यवसाय करको दर

(ख) व्यवसाय कर

क्र.स	शीर्षक	दरता शुल्क रु.	सम्भावित (आय रु.)	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	होटल, लज, रेष्टुरेन्ट, बार, क्याफे, मिष्ठान्न भण्डार					
क	मदिरा समेत बिक्री गर्ने होटल (लज समेत)	३०००				
ख	मदिरा समेत बिक्री नगर्ने होटल (लज समेत)	२५००				
ग	मदिरा समेत बिक्री गर्ने होटल	२०००				
घ	होटल मात्र	१५००				
ङ	चिया पसल	१०००				

२	टेन्ट हाउस, क्याटरिङ	३०००				
३	सुन चाँदी पसल (ज्वेलरी)	४०००				
४	टेलरिङ व्यवसाय					
क	कपडा पसलसहितको टेलरिङ व्यवसाय	२५००				
ख	टेलरिङ व्यवसाय मात्र	१५००				
५	सैलुन व्यवसाय	१०००				
६	ब्युटीपार्लर	१५००				
७	कम्प्युटर सम्बन्धी					
क	कम्प्युटर, फोटोकपी मेसिन र प्रिन्टर समेतको पसल	२५००				
ख	कम्प्युटर तालिम दिने संस्था	२०००				
८.	इलेक्ट्रोनिक तथा इलेक्ट्रिक पसल					
क	इलेक्ट्रोनिक पसल(टीभी, फ्रिज लगायत हेभी सामान बिक्री)	३०००				
ख	इलेक्ट्रोनिक पसल (टीभी, फ्रिज बाहेक अन्य वस्तु बिक्री)	२५००				
ग	टीभी, फ्रिज, राइसकुकर आदि मर्मत पसल	१५००				
घ	इलेक्ट्रिक सामानहरुको बिक्री	२५००				
९	मोबाइल, टेलिफोन, घडी, रेडियो पसल					
क	मोबाइल, टेलिफोन मर्मत तथा बिक्री गर्ने पसल	२०००				
ख	रेडियो, घडी मर्मत तथा बिक्री गर्ने पसल	१५००				
१०	जुता तथा चप्पल बिक्री गर्ने पसल	२०००				
११	डिलर व्यवसाय					
क	पाँचवटा भन्दा बढी मुख्य सामानको डिलर	१००००				

ख	तीनभन्दा बढी पाँच वटासम्म सामानको डिलर	७०००						
ग	एक वटा भन्दा बढी तीन वटासम्म सामानको डिलर	५०००						
घ	एक वटा मात्र सामानको डिलर	२५००						
१२	अस्पताल, क्लिनिक, औषधि पसल, आयुर्वेद समेत							
क	अस्पताल तथा नर्सिङ होम (प्रति शैया)	५०००						
ख	डायगोनोस्टिक सेन्टर(प्रति सेवा)	१००००						
ग	पोलिक्लिनिक तथा नर्सिङ होम (प्रति सेवा)	१००००						
घ	अन्य वैकल्पिक चिकित्सा(प्रति शैया)	५०००						
ङ	फार्मसी(औषधि पसल)	३०००						
च	क्लिनिक तथा ल्याब	३०००						
छ	डेण्टल अस्पताल	५०००						
ज	डेण्टल क्लिनिक	३०००						
१३	पान पसल	७००						
१४	लत्ता कपडा धुलाई तथा सरसफाइ	१५००						
१५	आर्ट व्यवसाय	१५००						
१६	फोटो स्टुडियो	२०००						
१७	बटन सप(धागो, टाँक, फस्नर आदि बिक्री)	१५००						
१८	भाँडापसल	३०००						
१९	गिफ्ट तथा कस्मेटिक पसल	१५००						
२०	प्लाई, सिसा, कार्पेट, फ्रेम आदि बिक्री	३०००						
२१	पेट्रोल पम्प	१००००						
२२	ग्यास सिलिण्डर बिक्रेता	३५००						
२३	साइकल तथा रिक्सा मर्मत	१०००						
२४	अटोमेकानिक्स तथा इन्जिनियरिङ मोटर पार्ट्स	८०००						
२५	लेथ्स सेक्सन तर्फ							
क	मोटर बडी विल्डर्स	३५००						
ख	टायर मर्मत तथा हावा हाल्ने पम्प र सिट मर्मत	१५००						
ग	मोटरसाइकल शो रुम	५०००						
२६	पशु, आहार बिक्री डीपो/सप्लायर्स	५०००						
२७	लेखापरीक्षण व्यवसाय							
क	क र ख श्रेणीलाई	२०००						
ख	ग र घ श्रेणीलाई	१५००						
२८	बैंक, फाइनान्स वित्तीय संस्थाहरु तथा सहकारी बैंक(नाफामूलक)							
क	क वर्गको बैंक वा वित्तीय संस्था	१८०००						
ख	ख वर्गको बैंक तथा वित्तीय संस्था	१५०००						
ग	ग वर्गको बैंक तथा वित्तीय संस्था	१२०००						
घ	घ वर्गको बैंक वा वित्तीय संस्था	१००००						
२९	संस्थागत(निजी विद्यालय, शिक्षा सञ्चालन अनुमति सिफारिस							
क	क्याम्पस, माध्यमिक विद्यालय(कक्षा १२ सम्म)	२५०००						

ख	माध्यमिक विद्यालय(कक्षा १० सम्म)	२००००						
ग	आधारभूत विद्यालय(कक्षा ८ सम्म)	१५०००						
घ	आधारभूत विद्यालय(कक्षा ५ सम्म)	१००००						
३०	ब्लक, रिड, टायर र तारबार उत्पादन व्यवसाय	५०००						
३१	मैनबत्ती तथा अगर्बत्ती व्यवसाय	१०००						
३२	मसला व्यवसाय	१५००						
३३	परामर्श सेवा तर्फ							
क	इन्जिनियरिङ परामर्श सेवा	५०००						
ख	शैक्षिक परामर्श सेवा	३०००						
ग	अन्य परामर्श सेवा	२००						
३४	किराना पसल/व्यवसाय							
क	किराना पसल(थोक तथा खुद्रा)	२५००	न्यूनतम					
ख	किराना पसल(खुद्रा)	२०००	न्यूनतम					
ग	किराना तथा डेरी व्यवसाय	२०००	न्यूनतम					
घ	डेरी/पाउरोटी/आइसक्रिम/बिस्कुट/चटपट /दालमोठ	१५००	न्यूनतम					
३५	मादल लगायत वाद्यवादन यन्त्र मर्मत तथा बिक्री पसल	१५००	न्यूनतम					
३६	सिरक, डसना, खोल, तन्ना, कुसन बिक्री पसल	२०००	न्यूनतम					
३७	जुत्ता तथा भोला तयारी तथा मर्मत गर्ने व्यवसाय	१५००	न्यूनतम					
३८	फर्निचर तथा ग्रील उद्योग र व्यवसाय		न्यूनतम					
क	फर्निचर व्यवसाय, फर्निचर शो रुम तथा समिल	५०००	न्यूनतम					
ख	फर्निचर उद्योग व्यवसाय	४०००	न्यूनतम					
ग	फर्निचर शो रुम मात्र	३५००	न्यूनतम					
घ	अन्य साना काष्ठ व्यवसाय	३५००	न्यूनतम					
ङ	ग्रील र सटर व्यवसाय	३५००	न्यूनतम					
च	ग्रील व्यवसाय मात्र	३०००	न्यूनतम					
३९	कुटानी, पिसानी, पेलानी आदि मिल		न्यूनतम					
क	मिल (कुटानी, पिसानी, पेलानी, सेलर, होल्लर, तेल, चिउरा आदि)	३०००	न्यूनतम					
ख	कुटानी पिसानी मिल(होल्लर र सेल्लर) ठूलो	२०००	न्यूनतम					
ग	सानो कुटानी पिसानी मिल(अन्न, बेसार, मसला आदि)	१५००	न्यूनतम					
४०	कृषि तथा पशुपंक्षी व्यवसाय तर्फ		न्यूनतम					
क	तरकारी तथा फलफूल खेती फर्म ५ रोपनी सम्मको	१०००	न्यूनतम					
ख	तरकारी तथा फलफूल खेती फर्म ५ रोपनी भन्दा बढी	१५००	न्यूनतम					
ग	गाई भैसी फर्म १० वटा सम्म	१०००	न्यूनतम					
घ	गाई भैसी फर्म १० वटा भन्दा बढी	१५००	न्यूनतम					
ङ	बाखा फर्म २० वटासम्म	१०००	न्यूनतम					
च	बाखा फर्म २० वटा भन्दा बढी	१५००	न्यूनतम					
छ	गाई, भैसी, बाखा संयुक्त फर्म	१५००	न्यूनतम					

ज	पशुपंक्षीपालन तथा तरकारी फलफूल संयुक्त व्यवसाय	२०००	न्यूनतम					
झ	कुखुरापालन व्यवसाय १००० चल्लासम्म	१५००	न्यूनतम					
ञ	कुखुरापालन व्यवसाय १००० चल्ला भन्दा माथि	२०००	न्यूनतम					
४१	फ्रेसहाउस							
क	फ्रेसहाउस(माछा, खसी, कुखुरा)	२०००	न्यूनतम					
ख	फ्रेसहाउस(रागो, बंगुर आदि)	२५००	न्यूनतम					
४२	तरकारी फलफूल तथा सागसब्जी पसल	१५००	न्यूनतम					
४३	अण्डा बिक्री पसल	१५००	न्यूनतम					
४४	ईट्टा बिक्री डिपो तथा संकलन केन्द्र	५०००	न्यूनतम					
४५	डोका, नाम्लो, भकारी, प्लाष्टिक तथा बेतबाँसका सामानहरु	१५००	न्यूनतम					
४६	हार्डवेयर पसल	५५००	न्यूनतम					
४७	चिमनी उद्योग/ईट्टा भट्टी	१००००	न्यूनतम					
४८	मेटलको भाँडा बनाउने व्यवसाय	२०००	न्यूनतम					
४९	पुस्तक, स्टेशनरी तथा खेलकूदका सामानहरुको बिक्री	२०००	न्यूनतम					
५०	इन्टरनेट/टिभी केबुल प्रसारण	५०००	न्यूनतम					
५१	फोटोकपी, प्रिन्ट, फ्याक्स, लेमिनेशन, ब्याण्डिड, कुरियर	२०००	न्यूनतम					
५२	ड्राइभिड इन्स्ट्रुमेट	५०००	न्यूनतम					
५३	कपडा पसल फेन्सी समेत	३०००	न्यूनतम					
५४	छापाखाना तथा किताब, कापी व्यवसाय	५०००	न्यूनतम					
५५	डिजिटल छापाखाना/फलेक्स प्रिन्ट	२५००	न्यूनतम					
५६	साइबर तथा कम्प्युनिकेशन सेवा	२५००	न्यूनतम					
५७	निर्माण व्यवसायी							
		१००००						
क	क वर्ग	०	एकमुष्ट					
ख	ख वर्ग	५००००	एकमुष्ट					
ग	ग वर्ग	३००००	एकमुष्ट					
घ	घ वर्ग	२००००	एकमुष्ट					
५८	रसायनिक मल, विउविजन, किटनाशक औषधि बिक्री	२०००	न्यूनतम					
५९	भिडियो मिक्सिड सेन्टर	२०००	न्यूनतम					
६०	मदिरा बिक्री पसल		न्यूनतम					
क	मदिरा थोक बिक्री	५०००	न्यूनतम					
ख	मदिरा खुद्रा बिक्री	२५००	न्यूनतम					
६१	ट्युसन सेन्टर	१५००	न्यूनतम					
६२	मेसिनरी सामान, मोटर, जेनेरेटर, पावरटिलर आदि बिक्री	४०००	न्यूनतम					
६३	कवाडी व्यवसाय	३०००	न्यूनतम					
६४	मोबिल, ग्रिज बिक्री	२५००	न्यूनतम					
६५	टुर्स एण्ड ट्राभल एजेन्सी	३०००	न्यूनतम					
६६	कुरियर तथा कार्गो सेवा	१५००	न्यूनतम					
६७	भेटरेनरी सेवा	२५००	न्यूनतम					
६८	रङ्गोगन, सिसा पसल	३०००	न्यूनतम					

६९	जलविद्युत सर्वेक्षण अनुमति(प्रति वर्ष)	२,५०,०००	न्यूनतम						
७०	लघुजलविद्युत सञ्चालन अनुमति	१,००,०००	न्यूनतम						
७१	सोलार व्यवसाय	३५००	न्यूनतम						
७२	सोलार व्यवसाय	३५००	न्यूनतम						
७३	बीमा कम्पनी	५०००	न्यूनतम						
७४	अफसेट प्रेस	५०००	न्यूनतम						
७५	प्राविधिक शिक्षालय	१००००	न्यूनतम						
७६	पानी व्यवसाय	५०००	न्यूनतम						
७७	फलेक्स प्रिन्ट पसल	२५००	न्यूनतम						
७८	पुल हाउस सेवा	२५००	न्यूनतम						
७९	काठको ठेका भाँडा पसल	१०००	न्यूनतम						
८०	माटाका भाँडा पसल	१०००	न्यूनतम						
८१	खेलौना सामग्री पसल	१५००	न्यूनतम						
८२	जडिबुटी पसल	१०००	न्यूनतम						
जम्मा									

(ग) नक्सापास दस्तुरको संभावना गणना

घर बहाल कर : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, जग्गा वा पोखरी पुरै वा आंशिक तबरले कुनै व्यक्ति वा संस्थालाई बहालमा दिएकोमा बहाल रकमको १० प्रतिशत घर बाहल रकम तिर्नुपर्नेछ ।

क्र.सं	विवरण	दर रु.	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१.	नक्सा पास निवदेन फाराम दस्तुर	५००			
२.	पक्की घर र पर्खाल समेत प्रति वर्गफिट दस्तुर				
	क. जमिन तला प्रति वर्गफिट दस्तुर	८			
	ख. पहिलो तल प्रति वर्गफिट दस्तुर	७			
	ग. दोश्रो तला वा सो भन्दा माथि प्रति वर्गफिट दस्तुर	६			
३.	कच्ची घर र पर्खाल समेत प्रति वर्गफिट दस्तुर	२			
४	नक्सा नामसारी तथा नवीकरण वापत	३०००			

(घ) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करको दर

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादन भई निकासी हुने देहायका मालवस्तु(जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु)मा देहाय बमोजिमको न्यूनतम र अधिकतम कर दर सीमाभित्र रही करको दर तोकिएको छ ।

	मालवस्तुको नाम	इकाइ	अधिकतम	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	फुन	प्रति केजी	रु २			
२	खोटो	प्रति केजी	रु ४			
३	वनकस (खर), बाबियो, पराल, निगालो, लोक्ता, अम्लिसो	प्रति ट्याक्टर	रु ५००			
४	खाली सिसी(वियर)	प्रति गोटा	रु १			
५	खाली सिसी(मदिरा र अन्य)	प्रति गोटा	रु १			
६	जुटको बोरा, गार्मेन्टको कपडाको टुक्रा, प्लाष्टिकको बोरा	प्रति केजी	रु २			
७	टायर ट्युब, पुरानो टिन, पुरानो ड्रम, कवाडी फलाम, पोलिथिन पाइपका टुक्राहरु, थोत्रिएर काम नलाग्ने मेसिनरी औजार	प्रति केजी	रु २			
८	पुराना कागज, कार्टुन, पत्रिका, अन्य कागज	प्रति केजी	रु १			
९	धातुका टुक्रा पित्तल, तामा, सिल्टी, पुरानो ब्याटी, फलाम, पित्तल, तामा	प्रति केजी	रु ५			
१०	सिसाका टुक्रा वा धुलो	प्रति केजी	रु ४			
११	काँचको धुलो र टुक्रा	प्रति केजी	रु ४			
१२	प्रचलित कानुनले निषेध गरे बाहेकका मरेका वा मारिएका पशुको हाड, सिड, खुर, छाला	प्रति केजी	रु १०			
१२	अन्य पुनः प्रयोगयोग्य कवाडी वस्तुहरु	प्रति केजी	रु २			

(ड) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ग्रामीण सडकमा लगाउन सक्ने सडक उपभोग शुल्क

क्र.स	विवरण	प्रतिपटकमा लाग्ने करको दर रु	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	क्रेन, लोडर	१०००			
२	बस, ट्रक, लहरी आदि हेवी सवारी	३००			
३	मिनीबस, मिनीट्रक	२००			
४	डोजर सानो(व्याक हो लोडर)	५००			
५	डोजर ठूलो ब्रेकरसमेत	१०००			
६	ट्रयाक्टर ठूलो	३००			
७	जीप, माइक्रो बस, भ्यान	१००			

(च) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र लगाउन सक्ने विज्ञापन करको दर

क्र.स	विवरण	रकम रु.	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१.	गाडीमा सामान बोकी विज्ञापन गर्ने(प्रतिपटक)	५००			
२	स्टल राखी विज्ञापन गर्ने(प्रतिदिन)	१००			
३	कन्सर्ट (प्रतिपटक)	१०००			
४	तुल ब्यानर राखी विज्ञापन प्रतिपटक	५००			
५	वालपेन्ट विज्ञापन प्रति वर्ग फिट	१०			
६	ग्लो साइनबोर्ड प्रति वर्गफिट	१००			
७	अग्लो साइन बोर्ड डीपीएस बोर्ड प्रति वर्गफिट	१०			

(छ) मनोरञ्जन करको दर

क्र.स	विवरण	रकम	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	सिनेमाहल, भिडियोहल, साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, थिएटर, संगित तथा मनोरञ्जन प्रदर्शन स्थलको प्रवेश शुल्क	रु २			
२	जादु, सर्कश, चटक आदि	प्रतिदिन ५०० र मासिक १०००० रुपैयाँ			

(ज) बहालविटौरी करको दर

क्र.स	विवरण	वार्षिक प्रतिआना(	वार्षिक प्रति	वार्षिक प्रति	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२

		व्यावसायिक) रु	आना(आवासिय) रु.	आना(कृषि)रु.			

(भ) पार्किङ शुल्कको दर

क्र.स	विवरण	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	गाउँपालिकाले तोकेको सवारी साधन पार्किङ क्षेत्रमा एक पटकमा बढीमा २० रुपैयाँसम्म			

(त्र) मनोरञ्जनक करको दर

क्र.स	विवरण	दर	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१	गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र लगाउन सक्ने ट्रेकिङ, क्यानोइड, बन्जिजम्पिङ, जीपफ्लाएर शुल्कको दर	न्यूनतम रु १००० देखि अधिकतम रु १०००० सम्म			
२	पर्यटक आवास, होटल, प्याराग्लाइडिङ, पदयात्रा, रेष्टुरेण्ट, ट्राभल एजेन्सी, अश्वरोहण, मोटेल आदि	न्यूनतम रु १००० देखि अधिकतम रु २५००० सम्म			

(ट) सेवा शुल्क, दस्तुरको दर

१. विभिन्न सेवा वापतको शुल्क

क्र.स	सेवाको किसिम	दर रु.	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	आ.व. २०८१/८२
१.	घरबाटो सिफारिश घरमा बाटो भएमा	५००			
२	घरबाटो सिफारिश घर बाटो नभएमा	३००			
३	जग्गा नामसारी	३००			

	सिफारिश				
४	नाम थर र जन्म मिति संशोधन सिफारिस	३००			
५	ढलान घर कायम सिफारिस	२०००			
६	ढलान बाहेक अन्य घर कायम सिफारिस	१०००			
७	छुट जग्गा दर्ताको सिफारिश दस्तुर	२०००			
८	विद्युत जडानको सिफारिश दस्तुर (घरायसी प्रयोजन)	३००			
९	विद्युत जडानको सिफारिस दस्तुर(व्यावसायिक प्रयोजन)	१०००			
१०	व्यवसाय, खानेपानी, धारा, विद्युत मिटर आदिको ठाउँसारी तथा नाम संशोधन सिफारिश	५००			
११	निजी धारा वा टेलिफोन जडान सिफारिश दस्तुर	५००			
१२	वैदेशिक रोजगारको लागि सिफारिश				
१३	खाडी मुलुकको लागि	निशुल्क			
१४	माथि उल्लेखित बाहेकको अन्य मुलुकको लागि	१०००			
१५	परिवारर ल्याएको, लगेको सिफारिश	३००			
१६	जन्म प्रमाणित सिफारिश दस्तुर	२००			
१७	मृत्यु प्रमाणित सिफारिश दस्तुर	२००			
१८	विवाह प्रमाणित सिफारिश दस्तुर	२००			
१९	बसाइसराइँ दस्तुर	५००			
२०	नागरिकता अनुसूची निवेदन तथा सिफारिश	२००			
२१	नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपि संशोधन सिफारिश	३००			
२२	अंगिकृत नागरिकताको सिफारिश	२०००			
२३	नता प्रमाणित दस्तुर	१००			

	नेपालीमा प्रति व्यक्ति				
२४	नाता प्रमाणित दस्तुर अंग्रेजीमा प्रति व्यक्ति	१००			
२५	कन्सुलर प्रमाणित दस्तुर प्रति थान	५००			
२६	बसोबास प्रमाणित दस्तुर	५००			
२७	नाफामुलक संस्था दर्ता, नवीकरण र सिफारिस दस्तुर	५००			
२८	सेवामुलक संस्था दर्ता, नवीकरण र सिफारिस दस्तुर	५००			
२९	बन्द भएको अथवा ठाउँ सारेको संस्था सिफारिश दस्तुर	१५००			
३०	सम्बन्ध बिच्छेदको सिफारिस	५००			
३१	ठूला उद्योग स्थापनाको सिफारिश	१००००			
३२	मझौला उद्योग स्थापनाको सिफारिश	८०००			
३३	साना तथा घरेलु उद्योगको सिफारिश	१०००			
३४	रुख काट्ने सिफारिश प्रति गोटा(प्रतिबन्धित बाहेक)	१००			
३५	नेपाली पेन्सन पट्टा सम्बन्धी सिफारिस	३००			
३६	भारतीय पेन्सन पट्टा सम्बन्धी सिफारिस	५००			
३७	अन्य मुलुकको पेन्सन पट्टा सम्बन्धी सिफारिस	१०००			
३८	जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाइसराई र सम्बन्ध बिच्छेदको बिलम्ब शुल्क	५०			
३९	अपुताली सिफारिस	२०००			
४०	पञ्जीकरण सम्बन्धी प्रतिलिपि प्रमाणपत्र	१००			
४१	कर चुक्ता, ठेगाना संशोधन सिफारिस	२५०			
४२	कर चुक्ता, ठेगाना संशोधन सिफारिस				

	अंग्रेजीमा)				
४३	एफएम सञ्चालन इजाजत नवीकरण दस्तुर	२०००			
४४	चार किल्ला प्रमाणित प्रति कित्ता शुल्क	२००			
४५	अस्थायी टहरा निर्माणको इजाजत दस्तुर	१०००			
४६	नक्सा नवीकरण वापत	५००			
४७	सम्पत्ति करको प्रतिलिपि	५०			